సుప్రభాతం

'కౌసల్య తనయ, శ్రీరామ, కౌస్తుభాంగా తూర్పున భానుడుదయించె తోయజాక్షా, దేవ సంబంధ కార్యాలను దీర్చుకోగ వేడుకొందుము. మేలుకో శ్రీ వెంకటేశా.'

ఎంతటి మధుర రచన! కవి జన్మ ̀తరించిపోయింది!

''లేవయ్య శ్రీహరి, గోవింద లెమ్ము నిదురా, కళ్యాణ మొనరించ వేగ కమలనయనా, ప్రౌఢైక

కోడూరి కౌసల్యాదేవి

నున్న దటుచూడ భుజగశయనా, వేగలేవయ్యా మమ్ముబ్రోవ వెంకటేశా !''

శ్రీ వెంకటేశ్వర సుప్రభాతం చెవుల సోకుతూనే మెలకువ వచ్చింది కమలాకరరావుకు. 'అప్పుడే కుముదినీదేవి లేచి నట్లుంది ?' అనుకొంటూ అలాగే కళ్ళుతెరవకుండా బద్ధకంగా పడుకున్నాడు

"మధుకైటభారి శ్రీ హ రి ప్రక్కనుండి ఎల్లలోకముల గన్న మాతల్లి లక్ష్మి, ఆశ్రిత మానవుల సదా ఆదరించ అలివేలు మంగమ్మ యిక మేలుకొమ్మా."

నాగస్వరానికి మైమరచి వింటూన్న నాగుబాములాగా పడుకున్న కమలాకరం యేమో జ్ఞాపకం రాగా ఒక్కసారి త్రుళ్ళి పడి లేచాడు. చిరునవ్వు చిందులాడే ముఖం కోపంతో అరుణిమ దాల్చింది. నైట్‌డ్రెస్‌తోనే గబగబా బయటకు నడిచాడు.

"బ్రహ్మాది దేవతలందరు భక్తిమీర సురగురూత్తమునివెంట తరలినేడూ, నీ దివ్యరూపంబుగానగ నిలచినారు, శీఘ్రముగ లేవయ్యా శ్రీనివాసా...''

పూజా మందిరంలో యిరువైపుల శ్రీ లక్ష్మీ పద్మావతులతో శ్రీనివాసుడు ఆవునేతి దీపాలమధ్య దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. చంపక, పారిజాతాలతో ఆ భగవద్విగ్రహాల పాదపూజ చేస్తూ కుముదిని తదేకధ్యానంతో పరవశమై పాడుతోంది మేలుకొలుపు.

'కమలాలు వికసించు కాలమాయే, నానా సుగంధ కుసుమాలు నవ్వెనవిగో, పక్షుల గుంపుల తీయనిపాట వినగ వేగ లేవయ్యా నిదుర వెంకటేశా!'

గానం ముగించుతూనే కుముదిని నీరాజనం వెలిగించి, జేగంట వాయించింది. భక్తిశ్రద్ధలతో పూజాకుంకుమ నొసట ధరించి, దైవపాదాలపై పవిత్రతనందిన రెండు పుష్పాలు తీసి వేణిలో తురుము కొంది అవనతనేత్రియై నమస్కరించి, అక్షతలు చేతబట్టి ప్రదక్షిణ చెయ్యడానికుపక్రమించింది. ప్రథమ ప్రదక్షిణ చేస్తూనే వులిక్కిపడి యేదో అపరాధం చేసినట్టు రెండడుగులు వెనక్కి వేసి ప్రూన్పడిపోయింది కుముదిని. నేలచూపులుచూస్తూ నిల్చున్న కుముదినిని అలా రెప్ప వాల్చకుండా రెండు నిముషాలు చూచాడు కమలాకరం. బిగ్గరగా నవ్వుతూ చప్పట్లు చరిచి, "హేట్సాఫ్ కుముదం. చాలా బాగుంది గానం" అంటూ వచ్చినంత వేగంగానూ వెనుదిరిగి వెళ్ళిపోయాడు. భయసంకోచాలతో నేత్రాలను విపరీతంగా కదలించడంతప్ప నోరువిప్పి మాట్లాడలేకపోయింది కుముదిని. అడుగు ముందుకు కదల్చలేకపోయింది. అలా స్థాణువై ఎంతసేపు నిల్చుందో తనకే తెలియలేదు.

''పూజ అయిందామ్మా?" వెంకటచలం దొడ్లోంచి లోపలికివస్తూ గడప అవతల నిల్చున్నాడు. గాలిపటమై ఎగురుతూన్న కుముదినీదేవి మనస్సు మామగారి ప్రశ్నకు త్వరగా దిగివచ్చి శరీరంలో లీనమైంది. ''అయ్యిందండి'', మెల్లగా సమాధానమిచ్చి హారతి పళ్ళెరం ఎత్తి ఆయన కభిముఖంగా పట్టుకుంది. వెంకటచలం భక్తిగా కర్పూరహారతి కళ్ళకద్దుకున్నాడు. కుముదిని యిచ్చిన ప్రసాదం ఆప్యాయంగాఅందుకుంటూ, ''ముఖమలా చిన్నబోయిందేవమ్మా? వాడేమన్నాడు అన్నాడేమిటి?" అన్నాడు కోడలిముఖం పరిశీలనగా చూస్తూ.

"లేద్దండి." ప్రయత్న పూర్వకంగా పెదవులపైకి చిరునవ్వు తెచ్చుకుంది.

"హూఁ!" నిట్టూర్చాడు వెంకటచలం." "అంటే మాత్రం నువ్వుచెప్తావా? అయినా వాడి కదేంపాడుగుణమో?"అనుకొంటూ మెల్లగా వెళ్ళిపోయాడు.

కుముదిని వెళ్ళేసరికి గదిలో కాలు గాలిన పిల్లిలాగా పచార్లు చేస్తున్నాడు కమలాకరం. తెచ్చిన కాఫీ ఫలహారాలు బల్లమీద వుంచుతూ "తీసుకోండి." అంది మెల్లగా. పచారుఆపుజేసి తీక్షణంగా చూచాడు కమలాకరం. కుముదిని తల వాల్చింది. అలా కొన్ని క్షణాలు బరువుగా దొర్లిపోయాయి.

"కాఫీ చల్లారి పోతోంది." అంది కుముదిని మెల్లగా.

"కాఫీ చల్లారి పోతోంది!" హేళనగా, నిర్లక్ష్యంగా రెట్టించాడు. "నా వుత్సాహమే చల్లారిపోతోంది నిన్ను చూచిన కొలదీ."

కుముదిని మాట్లాడకుండా టేబుల్ క్లాత్, పేపర్ వెయిట్లూ సర్దసాగింది.

"అయితే నా కయిష్టమైన పనులు చెయ్యడమే నీకిష్టమా?" తీక్షణంగా ప్రశ్నించాడు. "అమ్మవారిలాగా ఆ పట్టు చీరలేమిటి? ముసలమ్మలాగా ఆ పూజలెందుకు? ఇవ్వాళ అటో యిటో తేల్చెయ్యదల్చుకున్నాను." బలంకొలదీ ఎదుటి టీపాయ్‌ని కాలితో తన్నాడు. అది నాలుగు దొర్లులు దొర్లి, కప్పూ సాసరూ తునాతునకలై పోయాయి. కాఫీ ఫలహారాలు నేల పరమయ్యాయి.

"మీరు నిద్ర లేవకముందే నా కార్యక్రమం పూర్తి చేసుకుంటున్నానుకదా? అయినా యింతరాద్ధాంతం దేనికీ? ఇప్పుడు మీ కేంలోటు జరిగిందనీ?"తగ్గుస్వరంలో ప్రశ్నించింది కుముదిని.

"లోటు కాదు కుముదం, బాధ! నాకీ పద్ధతు లిష్టంలేదనిచెప్తే నువ్వెందుకు విన్పించుకోవు?" సూటిగా భార్యముఖం లోకి చూచాడు.

"............"

"చేసే పనులు మానవు. అడిగితే ఈ మూగనోము. అలా కూర్చో. నీతో మాట్లాడాలి." కుర్చీ కుముదినికి దగ్గరగా జరిపాడు. కుముదిని ముఖం యిబ్బందిగా పెట్టింది. "తెలియనట్టు ప్రొద్దున్నే పవి వేళ యిలా మంకుపట్టు పడితే ఎలా?"

"నాకంటే, నామాటకంటె ఎక్కువా నీకాపనులు? ఇంకా యింట్లో మనుషు లున్నారులే పనులు చెయ్యడానికి. ఈ విషయం యిప్పుడే తేలాలి," జబ్బపట్టుకుని బలవంతంగా కుర్చీలో కూలేశాడు.

"ఆ ప్రాణంలేని బొమ్మలలో ఏముందని ఆరాధిస్తావ్? ఎలాగుంటాడు దేవుడు? ఎప్పుడైనా కన్పించాడా? నీ కోరి కేదైనా తీర్చాడా?"అక్షరంఅక్షరంలోనూ ద్యోతకమౌతున్న ఆ హేళనాహంకారాలను వింటూ యిక సహించలేక పోయింది కుముదిని. "ఒకటేమిటి? అనేక కోరికలు

తీర్చాడు. ఇంత సంతోషంగా బ్రతుకుతున్నామంటే ఆ దైవకృపకాక మరేమిటి? తేనె ఎలా గుంటుంది? తియ్యగా రుచిగా వుంటుంది. ఆ తీపీ, రుచీ ఎలా గున్నాయనిచెప్తే అర్ధమౌతాయి? అటువంటివి అనుభవ పూర్వకంగా తెలియాలే కాని చెప్తే అర్ధమవవు. మన కర్ధంకానివి అసంబద్ధాలూ, అసంగతాలూ కావు.''

''అబ్బో, చాలదూరం పోయావు! అయితే నువ్వే మహాభక్తురాలవు; నేను అర్థంకాని మూర్ఖుడినీ నన్నమాట?''

"అనవసరంగా వాగ్వాదం పెంచి ఒకటికి పది అర్థాలు తీస్తున్నారు. ఊహ వచ్చిన నాటినుంచీ నేను పూజించి ఆరాధించే దైవాన్ని ఈనాడు కేవలం మీకు నమ్మకంలేదు గనుక తృణీకరించాలా? నిరంకుశచక్రవర్తు లుండేవారని చిన్నప్పుడు చరిత్రలో చదువుకున్నాం. ఇక వాళ్ళకూ, ఈ ఆధునిక యుగంలో వున్న మనకూ తేడా ఏమిటి?''

''ఆహాహా, ఏం వుపన్యాసం? చదువుకున్న భార్య ననిపించావ్!''

"అనిపించకే అలా మాట్లాడి అధికారం చెలాయించగల్గు తున్నారు.''' అంటూ లేచిపోయి బయటకు నడిచింది పొగలు గ్రక్కుతూన్న భర్త దృక్కుల నుండి తప్పించుకుంటూ.

వంటింట్లోకివెళ్ళి తిరిగి కాఫీ కలుపుతూంటే ''ఇంతకు ముందు తీసుకెళ్ళిన దేమైంది?'' అనడిగింది అత్తగారు.

ఒక్కక్షణం ఆలోచించి ''చెయ్యిజారి పోయింది.'' అంది కుముదిని.

''ఏం అంత వదులు చేతులా?''

సమాధానం చెప్పకుండానే వెళ్ళిపోయింది కుముదిని.

కిటికీగుండా బయటి తోటనుచూస్తూ నిల్చున్నాడు కమలాకరం. పచ్చ చామంతుల పసుపునలదుకొని, ఎర్రగులాబీల తిలకం దిద్దుకుని, రంగురంగుల నీలి గోరింట రవిక, ఆకు పచ్చని చీర ధరించి నిల్చిన ధరణీకాంత ఉదయ భాస్కరుని కిచ్చే పరిమళ స్వాగతానికి శుక పిక శారికాదుల కలకల స్వనాలు అనుబంధ వాయిద్యా లయ్యాయి. అప్పుడే ఎవరు మేలుకొలిపారో రంగు రంగుల సీతాకోక చిలుకలు పువ్వు పువ్వునూ పలుకరిస్తున్నాయి. వర్షాగమనం సూచిస్తూ అసంఖ్యాకమైన తూనీగలు ఆకాశంలో వలయాలు చుట్టుతున్నాయి వృక్షాలు వయ్యారంగా నాట్యంచేస్తూ మలయ మారుతాన్ని సృష్టిస్తున్నాయి. ఉషస్సు ప్రాతఃకాలంగా మారుతోంది. ఆ ముగ్ధ ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని తిలకించిన కుముదిని హృదయం ఉల్లాసంతో పరవళ్ళు త్రొక్కింది.

కమలాకరానికి దగ్గరగావస్తూ "దేవుడే లేకపోతే ఈ చరాచర జీవరాసులన్నిటినీ యింత నియమబద్ధంగా నడిపించుతూన్న దెవరంటారు?" అంది కుముదిని!

వెనక్కు తిరిగాడు కమలాకరం. "ఏడీ? ఆ నడిపించుతూన్న వాడెక్క-

నిల్చుంది. సావిత్రి ఒక్కసారి కోడల్ని నఖశిఖపర్యంతమూ పరీక్షగా చూచి "అబ్బాయి అలా కోపంగా వున్నాడేం?" అనడిగింది. కుముదిని మౌనంగా తల వాల్చి నిల్చుంది.

"రెండుసార్లు తీసుకెళ్ళికూడ మొగుడి చేత కాఫీ త్రాగించలేకపోయావు?"

అప్పటికీ మాట్లాడలేదు కుముదినీదేవి.

"ఇంతకూ ఏం జరిగిందంటే మాట్లాడ వేమిటి? వాడి మట్టుకు వాడు రుసరుస లాడ్తూ వెళ్ళిపోయాడు. నిన్నడిగితే మూగనోము. వాడికి కన్నతల్లిని, నీకు అత్తగారిని, ఆ మాత్రం వినదగిన అర్హత లేదూ నాకు?"

సజల నేత్రాలు పైకెత్తింది కుముదిని. "వినదగిన అర్హతావుంది; సబబు చెప్ప దగిన సమర్ధతా వుంది. కాని అలా చెయ్యరు. అంతేగా?'' నిష్ఠురమాడింది కుముదిని.

"వూఁ." బరువుగా మూలిగింది సావిత్రి. ''అయితే పాతపాటే నన్న మాట! పోనీ వాడికిష్టంలేని పనులెందుకూ చెయ్యటం? మానెయ్యరాదూ?"

"అత్తయ్యా!" నిర్ఘాంత పోయింది కుముదిని. దైవపూజ మానమని పెద్దలు మీరు చెప్పవచ్చా?''

"పెద్దరికాలు, చిన్నరికాలు జ్ఞాపక మున్నా యిల్లైతే పరిస్థితు లింతవరకు ఎందుకొచ్చేవి? నా మాట త్రోసేసి నిన్ను పెళ్ళి చేసుకున్ననాడే నాసమర్ధత నమసి పోయింది."

శూలాలకుమల్లే తగిలిన ఆ మాటలకు యిక అక్కడ నిలువలేక పోయింది కుముదిని. తలిదండ్రులమాట వినకుండా కుముదిని పట్టుబట్టి కొడుకు పెళ్ళిచేసు కున్నాడని సావిత్రికి కోపం. 'ఎమ్మే పాసైన దొరసానిగారు!' ఇదీ ఆ అత్త గారి పరిభాషలో కోడలి నామధేయం. ఆమె అయిష్టతనూ, కోపాన్నీ అలా అనేక రూపాలలో వ్యక్తీకరిస్తుంటుంది.

మధ్యాహ్నం కమలాకరం భోజనానికి రాలేదు. కారణం కుముదిని గ్రహించింది. 'ఆకలిగా లే'దంటూ ఆమెకూడా భోజనం మానేసింది. దానితో సావిత్రమ్మ సాధిం పులు చెలరేగాయి. ఇంట్లో చిన్నా పెద్దా అందరికీ విషయం తెలిసిపోయింది. వెంకటచలం భోజనంచేసి లేస్తూ ''కాస్త నా గదిలోకి మంచినీళ్ళు తెచ్చిపెట్టమ్మా," అన్నాడు కోడలి నుద్దేశించి.

మంచినీళ్ళిచ్చి వస్తూన్న కోగలి నాపు జేశాడు వెంకటచలం. ''చూడమ్మాయ్. నేను పెద్దవాడిని; యిలా చెప్పవలసిన ఖర్మ వచ్చింది. ఏమీ అనుకోకు. ఒక మాట చెప్తాను."

''మీ మాట మీద నాకు చాలా గౌరవం. చెప్పండి," నమ్రతగా జవాబిచ్చింది కుముదిని.

''అందుకే చెప్పటాని కింత బాధపడ్తు న్నాను.'' కొంచం సేపాగి మళ్ళీ ప్రారం

ఖించాడు. "మనగమ్యం మనకుతెల్సు. ఆ గమ్యం చేరటానికి ఒక బాటపై నడుస్తూంటే మధ్యలో యే క్రూరజంతువో, దుష్టజనులో అడ్డువస్తే తప్పనిసరిగా ఆ బాటపై మన ప్రయాణాన్ని తాత్కాలికంగా మానుకోవాలి. కాని అది తాత్కాలికం మాత్రమే. స్వల్పకాలంలోనే ఆ ఆటంకాలు తీరిపోతాయి. మనగమ్యాన్ని చేరుకోగల్గుతాము. లేదా మరో బాట వుండకపోదు."

భావగర్భితమైన ఆ మాటలోని సూచనను అర్థం జేసుకో ప్రయత్నిస్తూ తలెత్తి చూచింది కుముదిని.

తిరిగి వెంకటచలం ప్రారంభించాడు. "నామాట నీకు సరిగా అర్థం కానట్లుంది. పసివాళ్ళు మూడు రకాలు. ఒకరకంవాళ్లు అమాయకంగా యితరుల్ని అనుసరిస్తారు; నల్గురితో కలసిపోగలరు; వారివల్ల బాధ లేదు. ఇక జడ పదార్థరకాన్ని ఏ విధంగానూ మార్చలేము. వాళ్ళ వుపయోగమూ లేదు - హానీలేదు. ఏదో మూగగా, నీరసంగా బ్రతికేస్తారు. ఇక మూడోరకం వున్నారే తెలిసీ తెలియని మూర్ఖులు. మిడి మిడి జ్ఞానాలతో మిడిసిపడ్తూ వాళ్లూ బాధపడ్తారు, ఇతరుల్నీ బాధపెడ్తారు. వాళ్ళనే మనం ప్రయత్నపూర్వకంగా మార్చవలసి వుంటుంది. వయస్సుకు పెద్దవాళ్లైనా భావపరిపక్వత, సంఘటనలను సమన్వయ పరచుకు సరిపెట్టుకుపోయే సమర్థతా లేనివాళ్ళకూడా అపసి మూర్ఖులలోనే జమ. అటువంటివాడికి వాడి విలువ వాడికే తెలియదు. ఇక యితరుల విలువేం తెలుస్తుంది? మరొకరి ఆధిక్యాన్నెట్లా భరించగలడు? తెలియని ఆ విలువను బలవంతంగా తెలియపరచ ప్రయత్నించడం అవివేకం. అందువల్ల మరింత మొండికెత్తిపోతాడు. తాత్కాలికంగా కష్టమే అయినా మనమూ వాడి దారినే నడచి, అనునయంగా - దృష్టాంతరాలతో బోధించాలి. అది ఒక్కసారిగా సాధ్యంకాదు. కొంతకాల పరిపక్వత అవసరం. అనుభవాలు నేర్పినంతగా తర్కవాదాలు మంచిని బోధించలేవు."

గ్రహించినట్లు తల పంకించింది కుముదిని. 'కడకు ఈ సలహా యిచ్చారా మామగారూ?' అన్నట్లున్నాయి జలపూరిత నేత్రాలనుండి వెలువడ్తూన్న చూపులు.

"అంతకంటె మార్గంలేదమ్మా! మంచి అలవాట్లు బోధించడంపోయి మానుకొమ్మని సలహాయివ్వవలసి వచ్చింది. ఇదొకవింత అనుభవం." బాధగా తల దించుకున్నాడు వెంకటచలం.

తన గదిలోకి వచ్చేసి తీవ్రంగా తర్కించుకుంది తనలో తను కుముదిని. 'భర్తచే విసిగించుకొని, అత్తగారిచేత అనిపించుకొని, మామగారి బోధలు వినడంకంటె - యిందరి దృష్టిలో పెంకెగా కన్పించడంకంటె-నాలో నేను బాధ పడితేనే మంచిదేమో! బాధ అయినా తప్పదుమరి!' కడకు మామ

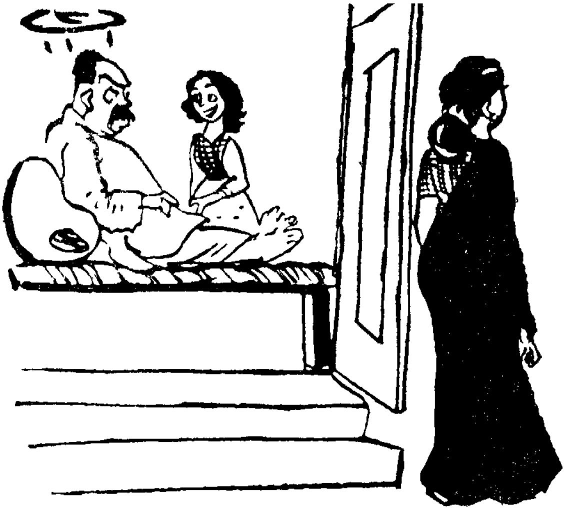

"చూశావా నాన్నా! నీ ముంధునుంచి పోవాలిగదా అని అమ్మ అక్కయ్య చీరె కట్టుకుపోతూ వుంది"

గారి సూచనే ఆచరణయోగ్యంగా కన్పించింది. తనలో 'తన పూజలలో యేదో దోషముంది. అందుకే భగవంతుడలా దూరం చేస్తున్నాడు తనను. అందుకే యిటువంటి నాస్తిక వాదిని భర్తగా సమకూర్చాడు. కాపురానికొచ్చిన నాటినుండీ యించుమించుగా ప్రతిరోజూ జరుగుతోందీ రభస. అదే యివ్వాళ కొత్త పెద్ద మోతాదులో పడింది. అసలు వివాహం నాటి నుండీ కమలాకరం ప్రవర్తన అలాగే వుంది, విడ్డూరంగా. 'తలంబ్రాలు పోయడానికి చంటిపిల్లలమా?' అంటూ మండిపడ్డాడు పెళ్ళిపీటలమీదే; మానేశారు. 'బొమ్మల పెళ్ళి కా'దంటూ వూరేగింపుకు అభ్యంతరం చెప్పాడు; అమ్మ విలవిలలాడింది. పెళ్లి జరిగిన మరునాటి ఉదయం నూతన దంపతులను దేవాలయానికి తీసుకువెళ్ళి మ్రొక్కించడానికి కుముదిని తండ్రిచేసిన ప్రయత్నాలన్నీ వ్యర్థమయ్యాయి. 'ఆ రాతి విగ్రహాలకు మ్రొక్కేదేమిటి? అనవసరం' అన్నాడు కమలాకరం. బంధువర్గమంతా ఆశ్చర్యపోయి, ఈ నాస్తికుడినిగూర్చి పలురకాల చెప్పుకొంటూంటే విద్యావంతుడూ - సౌందర్యవంతుడూ అయిన భర్తచుట్టూ మనసున నిర్మించుకొన్న ఊహానందభవనపు పునాదులు కదలిపోయినట్లైంది కుముదినికి. ఇకనుండీ తన జీవనలత పెనవేసుకుపోవలసిన ఆ వ్యక్తి నాస్తికుడూ, నిర్మోహ మాటస్థుడూ అని

తెలిసి నిలువునా గజగజ లాడిపోయింది కుముదిని తనూలత.

కాని అతడి సాహచర్యం ఆమె భావించినట్లుగా గ్రీష్మతాపంవలెలేదు. అతడి నవ్వులో వెల్లివిరిసే ఆహ్లాదతా, చూపులలో తొణికిసలాడే మార్దవం, మాటలలోని మరులుగొలిపే మధురత్వం కుముదినిని తాత్కాలికంగా ప్రపంచాన్ని మరపింప జేశాయి కాని ప్రభాతకాలపు హిమబిందువు ఆయుఃపరిమాణంవలె, అనతికాలంలోనే ఆమె ఆనందంకూడ అల్పమైనదని తేలిపోయింది. అత్త వారింట అడుగెట్టగానే ఆమె దినచర్య కమలాకరాని కవగతమైంది. ఆరంభంలో అనుసయంతో, తర్వాత నిష్ఠురంగా, ఆపైన బలవంతంగా, భార్యలోని ఆస్తిక తత్వాన్ని నిర్మూలింప జూచాడు కమలాకరం. తన తర్కవాదనలతో, బలీయమైన దృష్టాంతరాలతో భర్తనాస్తికత్వాన్ని రూపుమాప ప్రయత్నించింది కుముదిని. ఫలితంగా వాదోపవాదాలధికమై అనురాగం అదృశ్యమైంది. చినికి చినికి కడకు ఈ రోజు గాలివానగా మారింది ఎంత ఆలోచించినా భర్తయొక్క ఈ మూర్ఖత్వానికి కారణ మూహించలేక పోయింది కుముదిని పోనీ అత్తగార్ని అడుగుదామంటే ఆమెకు ఆదిలోనే చుక్కెదురు కోడలంటే తన విద్యావినయ సౌందర్యాలతో, అంతకంటె అధికకట్నం మిస్తామన్న సంబంధం మానుకొనేట్టు చేసి కమలాకరాన్ని కట్టేసిన కుముదినిపై సావిత్రికి కోపం. మామగారి ఎదుట కుముదిని మాట్లాడదు. అందువల్ల ఆమె మనస్సులో సందేహం సందేహంగానే వుండిపోయింది

2

జ్యేష్ఠమాసపు ఎండకు శరీరం చిటచిట లాడ్తూంది. వానలు తక్కువగా వుండటంవల్ల తాపం అధికమైంది సుకుమార ప్రసూనాలూ, లేచిగుళ్ళూ ఆతాపానికి సోలిపోయాయి అనేక ఆలోచనలతో సతమతమౌతూ శాంతిని కోల్పోయిన కుముదినీదేవి మనస్సుకూడ అలాగేసోలిపోయింది

జ్ఞానమొచ్చిన నాటినుండి ఆచరిస్తూన్న ఈ పూజలు మానడమంటే ఏదో అనిర్వచనీయమైన ఆవేదన కల్గుతోంది హృదయంలో. ఎన్ని పను లున్నా, చదువు తొందరలున్నా. పరీక్షలున్నాసరే ఈ ఉదయ పూజా కృత్యాలను మాత్రం ఎన్నడూ మానుకోలేదు. ఏదో అనిర్వచనీయ నైర్మల్యతనూ, తృప్తినీ, ఆనందాన్ని ప్రసాదించే ఈ కార్యక్రమం — యేడవయేటనుండీ ఈనాటివరకూ అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిపోతూన్న ఈ నిర్దిష్ట పూజా విధానానికి ఈ రోజునుండీ కలుగబోతూన్న అంతరాయం తలచుకొన్న కొలదీ కుముదిని హృదయం విలవిల లాడింది.

పుట్టింటినుండి భక్తిగా ప్రేమగా తెచ్చుకున్న రజిత దైవపీఠాన్నీ, విగ్రహాలనూ పవిత్రస్థానం నుండి తొలగించి, ట్రంకు పెట్టెలో భద్రం చేస్తోంటే చేతులు ఒణికాయి దుఃఖం పెల్లుబికింది అవిరళ బాష్పధారలతో ముఖం మలినమైంది "రేపటినుండీ నీకు పూజలు జరుగవు నైవేద్యం వుండదు ఈ అపరాధాన్ని మన్నించు ఎటువంటి శిక్ష వెయ్యకు ప్రభూ ! ఆచరణలను అరికట్టగలరు కాని అంతరంగాన్ని ఆదేశించగలరా? నా ప్రత్యణువులోను జీర్ణించుకుపోయిన నీ పై భక్తినీ, నా ప్రతిరక్త బిందువూ జపించే నీ నామాన్నీ, నా హృదయ పీఠంపై నెలకొన్న నీ రూపాన్నీ తొలగించగలరా ?'' ఆక్రోశించే హృదయంతో పెట్టెపై తలవాల్చింది కుముదిని భోజనంలేక నీరసంగావున్న మేను, ఆలోచనలతో వేడెక్కిన మెదడూ తాత్కాలికంగా విశ్రాంతి తీసుకున్నాయి

''కుముదా'' ఆఫీసునుంచి వచ్చిన కమలాకరం పిలుపుకు నేలపై కూర్చొని పెట్టెపై తలవాల్చి కలతనిద్రలో పడిన కుముదిని వులిక్కిపడి లేచింది

''వేళగాని వేళ ఆ నిద్రేమిటి ? అరే, ముఖం అలా వుందేం ? ఏడ్చావా ? ఎందుకు?'' అతడి ప్రశ్నా పరంపర అలా సాగిపోతూనేవుంది కుముదిని సమాధానమివ్వకుండా త్వరత్వరగా వెళ్ళిపోయింది అయిదు నిముషాలలో కాఫీ కప్పుతో తిరిగివచ్చిన కుముదిని ముఖంలో ఛాయామాత్రంగా కూడా విషాదంలేదు కమలాకరం మౌనంగా కాఫీ అందుకున్నాడు, ఆ రోజు పోస్టు, న్యూస్ పేపర్లుతెచ్చి భర్త దగ్గరుంచి, తనూ క్రింద తివాచీమీద కూర్చుని సన్నజాజులపళ్ళెం దగ్గరకుతీసి మాల కట్టసాగింది ఆమె చేస్తున్నపనిని పరీక్షగా చూచాడు కమలాకరం ఏవో భావాలను మనస్సులో అణచిపెట్టడానికి, భావాల మార్పుకోసం ఆపని సృష్టించుకున్నట్లుంది కాని – అందుమీద మనసుంచి చేస్తున్నట్లులేదు, ఆ మాల కట్టే తీరు

పది నిముషాలు అలాగే మౌనంగా గడిచి పోయాయి

"కొంచెం చదివి విన్పించగలవా ?'' అన్నాడు కమలాకరం సోఫాలో వెనక్కువాల్తూ, ఆమెను శ్రీగంటను చూస్తూ మధ్యాహ్నం భోజనానికి కూడా రాని అతనికోపం ఏం మాట్లాడితే ఎటు తిరుగుతుందో ననే భయ సంకోచాలతో మౌనంగావున్న కుముదిని ఆ శాంత స్వరానికి ఆశ్చర్యపోతూ కళ్ళెత్తి చూచింది తననే ఓరగా చూస్తున్నాడు కమలాకరం పూలమాల పళ్ళెంలోవుంచి టీపాయ్‌మీదపెట్టి, వెళ్ళి కమలాకరం ప్రక్కనే సోఫాలో కూర్చుని ముందు ఆ రోజు వచ్చిన లెటర్సు చదవడం పూర్తి చేసింది న్యూస్‌పేపరు చేతికి తీసుకుంటూండగా ''ఏమండీ అంత ముభావంగా

వున్నారు?'' అన్నాడు కమలాకరం కొంచెం చిరునవ్వుతో

''నేనా? లేదే!'' మెల్లని స్వరంతో అన్నది కుముదిని

''మరి? మధ్యాహ్నం భోజనానికి రాలేదేమని అడిగావా?''

ఒక్క క్షణం ఆగి మెల్లగా అంది కుముదిని ''ప్రొద్దున్న కాఫీ, టిఫిన్ నేనిస్తే పనికిరానప్పుడు మధ్యాహ్న భోజనానికి ఎందుకు రాలేదని అడిగే అర్హత నాకు లేదనుకున్నాను నాగురించే రాలేదని వూహించాను ఇప్పుడిక తప్పని సరిగా యిల్లుజేరారు''

నిర్లిప్తంగా వున్న ఆధోరణికి పక పకానవ్వేశాడు కమలాకరం ''అందుక్కాదు కుముదా, ఆఫీసులో ఒక ఫ్రెండ్ బర్త్‌డే పార్టీయిచ్చాడు మస్తుగా'' మాట్లాడలేదు కుముదిని తిరిగి కమలాకరమే అన్నాడు ''ప్రొద్దున్న నాకునిజంగా చాలాకోపం వచ్చింది కుముదా అలా నా కిష్టంలేని పనులెప్పుడూ చెయ్యకు మూనేస్తావుకదూ?''

కుముదిని జవాబివ్వకుండా త్వర త్వరగా అక్కడినుంచి లేచి వెళ్ళిపోయింది

స్నానంచేసి లోపలికి వస్తూన్న కొడుకు నుద్దేశించి ఒక్కకేక పెట్టింది సావిత్రి ''త్వరగా భోజనానికి రా నాయనా నీవు మధ్యాహ్నం రాలేదని ఆవిడ వుపవాసాలు చేస్తోంది నిందు యింట్లో ఈ అభోజనాలు నేను సహించలేను''

''అయితేనువ్వుమధ్యాహ్నం భోజనం చెయ్యలేదా?'' అనడిగాడు గదిలోకివచ్చి కుముదినిని పరీక్షగా చూస్తూ.

''ఇప్పుడు చేస్తాను ముందు మీరు నడవండి'' అంది కుముదిని మెల్లగా కమలాకరం హృదయం ద్రవించి పోయింది ''నాకు కోపం వచ్చేటట్లు ప్రవర్తించడ మెందుకు? ఆపైన యిలా బాధపడటమెందుకు? నన్నర్థం చేసుకో కుముదా! ఆ మూఢ విగ్రహారాధన అంటే నాకు ఒళ్ళు మండిపోతోంది''

''మరి మీ అమ్మగారు చేస్తూంటే మాట్లాడరేం?''

''అది వేరు, అమ్మ లాలన పాలనలలో పెరిగిన నాకు అమ్మను శాసించగల అధికారంలేదు కాని నువ్వు నా అర్ధాంగివి భార్య తనమాట మీరడం నేనే కాదు, బహుశః ఏ మగవాడూ సహించలేడు'' అంతవరకూ మమతా, మార్దవం తొణికిస లాడిన కన్నులూ, కంఠమూ తిరిగి కర్కశత్వాన్ని నింపుకోవడం చూచిన కుముదిని అదరిపడింది ''ఒద్దు, హక్కులు, అధికారాలు అనే పదాలు మన మధ్యకు రానివ్వకండి మీకు నేను కష్టం కలిగించను'' అంటూ అక్కడినుంచి తప్పుకొంది

మర్నాడు ప్రాతఃకాలం కుముదిని అనుభవించిన మనోవేదన వర్ణనాతీతం,

"భగ్న ప్రేమికు డనుకుంటా !"

జ్ఞానం కలిగిననాటి నుండీ అవిరామంగా చేస్తూన్న ఆ దైవపూజను నేడు మానుకోవడంతో శరీరంలో యేదో భాగాన్ని దూరం చేసుకున్నట్లే అన్పించింది ఆ రోజంతా చెప్పలేని దిగులుతో హృదయంలో రంపపుకోతగానే వుంది. సాయంకాలం ఆఫీసునుంచి త్వరగా వచ్చేశాడు కమలాకరం

"అలా ఎక్కడైనా వెళ్దాం పద" అన్నాడు భార్యతో. మారు మాట్లాడకుండా పది నిముషాల్లో తయారై వచ్చి జోడు తొడుక్కుంటున్న కుముదినిని చూస్తూ "సినిమాకెళ్దామా, షికారా ?" అనడిగాడు

"మీ యిష్టం,"

"ఊఁ హు నీ యిష్టం నా యిష్ట ప్రకారం నువ్వు నీ పూజలు కట్టిపెట్టావు గనుక యిక అన్ని విషయాలలో నీ యిష్టాను వర్తిని" అన్నాడు కమలాకరం చిరుదరహాసంతో

కుముదిని తొణకలేదు "సంతోషం కాని మీ యిష్టమే నా యిష్టం. పదండి" అంది గంభీరంగా

నాల్గు రోజుల అనంతరం ఒక రాత్రి వెంకటచలం, కమలాకరం భోజనం చేస్తున్నారు కుముదినీ, సావిత్రీ వడ్డన చేస్తున్నారు

వెంకటచలం హఠాత్తుగా తలెత్తి "ఇవ్వాళ అమ్మాయి మామగారు వుత్తరం వ్రాశారు త్రయోదశినాడు అమ్మాయిని

తీసుకెళ్ళమవి నాకు చాలా పనులున్నాయి వెళ్ళొవట్రా కమలా, పద్మను తీసుకురావ టానికి ?" అనడిగాడు

"సెలవు దొరకదేమో నాన్నా పోనీ శనివారం రాత్రికి వెళ్ళి ఆదివారం తీసు కొస్తాన "

"అమావాస్యనాడు అత్తింటి కోడల్ని పుట్టింటికి తీసుకొస్తావా ? ఛ యింత అజ్ఞానుడవేమిరా ?''

"నాన్సెన్స్ ! అమావాస్యేమిటి పౌర్ణ మేమిటి? ఛాదస్తం అసలు నేను వెళ్ళనే వెళ్ళను అయినా ఎందుకేమి టిప్పుడంత అర్జంటుగా దాన్ని తీసుకు రావడం ?"

తల్లి అందుకుంది "అంత తెలియ కుండా వున్నావన్నమాట ! అమావాస్య వెళ్ళగానే ఆషాఢం మొదలు, క్రొత్త కోడళ్ళు, అల్లుళ్ళు ఆషాఢంలో అత్తింట వుండకూడదు నీకు తగిన అత్తారే నీకూ దొరికారు ఇంక నాల్గురోజులైనా లేదు అమావాస్య వుత్తరమూ లేదు, మనిషీ లేదు'' మాటిమాటికీ కోడల్ని సూటీపోటి మాటలనడమే సావిత్రి కానందం కుముదిని చిన్నబుచ్చుకుంది కమలాకరం ఆశ్చర్యంగా చూచాడు 'మరీ పూజలు, దేవుళ్ల అనే పట్టింపుగల కుముదిని పుట్టింట్లో యిటువంటి నమ్మకాలు మాత్రం వుండకుండా వుంటాయా ? ఎందుకు రాలేదో ?' అనుకున్నాడు వెంకటచలం మాత్రం బాధపడ్డాడు కోడలి విచారవదనం చూచి ''ఇంకా నాల్గు రోజులుంది వస్తారు లెద్దూ వెధవ తొందరా నువ్వూనూ" అని భార్యను సన్నసన్నగా మందలించాడు

3

కమలాకరం ఆఫీసునుండి మధ్యాహ్నం వచ్చేసరికి హాల్లో కుముదిని తండ్రి అనంతయ్యా, వెంకటచలమూ మాట్లాడుకుంటూ కన్పించారు

''అల్లుడుగారు కులాసా ? వుత్తరానికి జవాబే యిచ్చారు కాదు ?" అని పలుక రించాడు అనంతయ్య

"ఉత్తరమాండీ ?" ఆశ్చర్యకరంగా అడుగుతూ దగ్గర కూర్చున్నాడు కమలాకరం

''అమ్మాయిని ఎప్పుడు పంపిస్తారో వ్రాస్తే వస్తానని వ్రాశాను మీ జవాబు కోసం వారం రోజులు చూచి యిక వచ్చేశాను ''

''అరే! అందలేదండీ మీకు జవాబివ్వ కుండా వుంటానా ?'' అంటూ లేచి లోపలికి వెళ్ళాడు

కిటికీ దగ్గర పరధ్యానంగా నిల్చున్న కుముదిని వెనుతిరిగి చూచింది

"మీ నాన్నగారు లెటరు వ్రాశానంటా రేమిటి ?'' అనడిగాడు కమలాకరం

''నాన్నగారు మీకు ఆషాఢపట్టీ తెచ్చారు చూశారా ?'' అని ప్రసంగం మార్చింది కుముదిని ఉత్సాహంగా చూచాడు కమలాకరం 'ట్వీడ్‌సూటింగ్

క్లాత్, ముత్యపు వుంగరం, ఏడువందలు నగదూ ' భర్తముఖకవళికలు జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తున్న కుముదిని అతడి వదనంలో దరహాస చంద్రికలు మాయమవ్వకుండా నిలిచే వుండటం చూచి లో లోపల తృప్తిగా నిట్టూర్చింది

"అంతా బాగానే వుంది కాని_ఏమిటీ ఆషాఢపట్టీ, శ్రావణ తగవూను, పాత పద్ధతులు కాకపోతే? పెళ్ళి నా దయ్యాయిగా కట్నాలు, కానుకలూను? మళ్ళీ ఈ జిడ్డంతా వదిలించుకోవటం దేనికీ?''

''నాన్నగారిదగ్గర మాత్రం అలా గనకండి చిన్నబుచ్చుకుంటారు ఎంతో సరదాగా తెచ్చారు అవి మన పద్ధతులు "

''అదేం సరదా? నే నందరల్లుళ్ళవంటి వాడిని కాదని ఆయనకు తెలియదేమో! వుంగరమూ, బట్టలూ తీసుకుంటాను మర్యాదకు ఆ డబ్బు యిచ్చెయ్యి అల్లుడి హోదాతో అత్తవారిల్లు గుల్లచెయ్యాడ మంటే అసహ్యం నాకు ''

నవ్వింది కుముదిని ''తెల్సు లెండి, మీరు చాలా మంచివారట' కాని ఈ సారికి తీసుకోండ నాన్నగారితో చెప్తాను మీ కిష్టం లెదనీ యికనుంచి అలా చెయ్యొద్దనీ" జవాబు కోసం చూడకుండా భోజనాలు ఏర్పాటు చేసే మిషతో వెళ్ళి పోయింది

వియ్యంకుళ్ళిద్దరూ, కమలాకరమూ ఒక్క_సారే భోజనాని క్కూ_ర్చున్నారు సావిత్రి వడ్డన చెయ్యసాగింది చాలా ఆదరంగా మాట్లాడ్తూ ఆ తెచ్చి పెట్టు కున్న కలుపుకోలు తనం చూచి కుముదిని ఆశ్చర్యపోయింది కొడుక్కు_ పండగ లాంఛనం దండిగా ముట్టిందనే సంతోషమో లేక వియ్యంకుడి దగ్గర నటనో తేల్చుకోలేకపోయింది

"రేపు త్రయోదశి, ఉదయం ఏడు గంటలకు ప్రయాణానికి బాగుంది శ్రావణ మాసం నోములు కూడా అయ్యాక పంపి స్తాను " అన్నాడు అనంతయ్య జనాంతి కంగా

"అలాగే తీసుకెళ్ళండి నిన్ననే అన్నాను, ఎంచేతో వియ్యంకుడుగారు వుత్తరం వ్రాయలేదని మా అమ్మాయిని కూడా రేపే తీసుకొస్తాం అత్తారింటి దగ్గర్నుంచి " అంది సావిత్రి కలివిడిగా కుముదినీ, కమలాకరం ముఖముఖాలు చూచుకున్నారు

కమలాకరం సాయంత్రం వచ్చేసరికి కుముదిని గదిలో కుముదినీ, అనంతయ్యా కూర్చుని మాట్లాడుకుంటున్నారు "అయితే చిన్నక్కయ్య గురించి వుత్తరంలో వ్రాయ లేదేం నాన్నా? శ్రావణ మాసాని కొస్తుందా?" అనడి గింది కుముదిని అనంతయ్యే కాక, అప్పుడే లోపల అడుగెట్టిన కమలాకరం కూడ ఆశ్చర్యపోయాడు

"ఉత్తరం అందలేదన్నావు కదమ్మా

మరి?'' అన్నాడు కూతుర్ని పరీక్షగా చూస్తూ అనంతయ్య

తొట్రుపడింది కుముదిని కమలాకరం ముఖంకూడ సమాధానం కోసం చూస్తున్నట్లు కన్పించగానే కలవర పాటుతో "కాఫీతెస్తాను," అంటూ వెళ్ళిపోయింది మామా అల్లుళ్ళిద్దరూ ముఖ ముఖాలు చూచుకున్నారు ఆమె ఏదో దాస్తోందని గ్రహించారు కాని ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు

మళ్ళీ ఒంటరిగా వున్నప్పుడడిగాడు అనంతయ్య కూతుర్ని "అందింది నాన్నా. కాని ఒక విషయముంది ఇప్పుడు చెప్పలేను" అంది ముక్తసరిగా కుముదిని

రాత్రి కమలాకరం అడిగాడు మొదట కుముదిని చెప్పలేదు తర్వాత తప్పని సరిగా చెప్పింది "ఆ లెటరు మీచేతిలో పడితే 'యిటువంటివి నమ్మను, పంపను' అని వ్రాస్తారని నాకు తెల్సు మిమ్మల్ని గురించి అందరూ అన్నివిధాలా అను కోవడం నాకిష్టం లేదు, అందుకే దాచేశాను"

కమలాకరం కృతజ్ఞతా పూర్వకంగా నవ్వాడు "నామీద అంత గౌరవముంచి నందుకు సంతోషిస్తున్నాను కుముదా అయితే నీకు కోపం లేదన్న మాట నామీద?''

"కోపం దేనికిలెండి నాన్నగారితో వెళ్తే అక్కడ తప్పనిసరిగా నోములూ, పూజలూ చెయ్యాలి, లేకుంటే కారణంచెప్పి మిమ్మల్ని ఆనిపించాలి మీలోమార్పు వచ్చేవరకు మీకిష్టంలేని పని చేయకూడదని నిశ్చయించు కున్నాను"

కమలాకరం మాట్లాడలేదు. కాని అతడి నేత్రాలలోనే కుముదినిపై అను రాగం తొణికిసలాడింది తిరిగి కుముదిని అన్నది "ఆషాఢంలో అత్తవారింట క్రొత్తల్లుళ్ళు వుండకూడదని నమ్మిక నా అభిప్రాయ మెలావున్నా అత్తగారు వుగ్రులైపోతారు నేనిక్కడుంటే ఇంట్లో నామూలంగా నరకం బయల్దేరు తుంది"

"వూఁ మరైతే ఏం చేద్దామంటావ్?"

"ఉన్న పరిస్థితి వివరంగా మీకు చెప్పాను నిర్ణయించవలసింది మీరు."

కొద్దిసేపాలోచించి అన్నాడు కమలా కరం "ఆఫీసుకు సెలవుపెట్టి మనం ఎటైనా వెళ్దామా?''

"నాకూ అదే తోచింది నాన్నగా రిచ్చిన ఏడువందలూ వుండనే వున్నాయి గదా''

అనంతయ్యకు అసలు విషయం అవ గాహన కాకపోయినా ఏదో విశేష ముందని మాత్రం గ్రహించ గలిగాడు "వాళ్ళు తిరుగుతామంటున్నారు కదా' నీదగ్గర వుంచుకో ఈడబ్బు" అని కూతు రుకి ప్రత్యేకంగా నాలుగు వందలిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు

"ఏమి జ్యోతిషం నీది! మాఘమాసంలో నాకూ లలితకూ పెళ్ళి అవుతుందన్నావు! అది కార్తీకమాసంలోనే రామ్మూర్తితో లేచిపోయింది!"

"నాన్న యిచ్చినడబ్బు మూలిగిపోతుందనుకున్నావా? ఇప్పుడెందుకీ ప్రయాణం, డబ్బు తగలేసుకోవటానికి కాకపోతే? లక్షణంగా పుట్టింటికి వెళ్ళకూడదూ?" చాటున సావిత్రి మండిపడింది కోడలుమీద

"వెళ్ళి ఏం చెయ్యను? ఆయనకిష్టంలేనిపని చెయ్యొద్దని మీరే అన్నారుగా?"

"అక్కడ నువ్వేం చేస్తున్నావో వాడు చూడొచ్చాడా?"

"అటువంటి దొంగ బ్రతుకు నాకిష్టంలేదు"

చోద్యంగా బుగ్గలు నొక్కుకుంది సావిత్రి, "ఓదేవుడూ, భయమూలేకుండా మంచి వంకే దొరకింది ఈ పాడు చదువొచ్చి యిన్ని షోకులొచ్చాయి"

"అనవసరంగా సరస్వతిని దూషించి నోరు పాడుచేసుకోకండి అయినా దేవుడు మానవ మాత్రులంత నిర్దయుడూ మూర్ఖుడూ కాదు" తనలో తనే ఆశ్చర్యపోయింది కుముదిని అత్తగారితో అంత కటువుగా మాట్లాడ గల్గినందుకు

పెట్టె సర్దుతున్న కుముదిని నడిగాడు కమలాకరం "ఎక్కడికెళ్దాం?" తలెత్తిచూచి తిరిగి తన పనిలో నిమగ్న

మైంది కుముదిని. "మీ యిష్టం" అంటూ నవ్వేడు కమలాకరం, "కోపం లేనట్టే వుంటున్నావుకాని నిజంగా నామీద నీకు కోపంగానే వుంది కుముదా"

ప్రశ్నార్థకంగా చూచింది కుముదిని

"ఏ మడిగినా నా యిష్టానికే వదిలేస్తున్నావు నీ కో అభిప్రాయ మంటూ లేదా ?"

"అభిప్రాయాన్ని మొండిగా ఆచరించడంకంటె ఆత్మగౌరవం నిలుపుకోవటం ప్రధాన మనుకుంటాను"

"అంటే ?"

"అహంభావివద్ద అంతరాన్ని ప్రదర్శించి అలుసయ్యేకంటె అభిమానంగా అణగద్రొక్కుకోవడం అన్ని విధాలా మంచిది" సూటిగా తగిలిన ఆ మాటలకు అభిమానంగా లేచి కూర్చున్నాడు కమలాకరం "అడుగడుగునా అహంభావీ, నిరంకుశుడూ అనుకొంటూ బలవంతంగా నీ అభిప్రాయాలు మార్చుకోనవుసరంలేదు కుముదా నాక్కావలసింది సంతోషంగా నన్నర్థంచేసుకొని సహకరించే సహచారిణి నీ వేష భాషలుచూచి పాత వాసనలేని సంస్కారవతి వనుకున్నాను కాని తెలిస్తే నువ్వెంత అందంగావున్నా ఎంత చదువుకొన్నా కక్కుర్తిపడకపోదును"

చాలా శాంతంగా జవాబిచ్చింది కుముదిని "ఏదో సమాధానం చెప్పాను కాని మీకింత కోపం వస్తుందనుకోలేదు క్షమించండి"

"సరే. ఏమిటి నీ అభిప్రాయం ? ఎక్కడికి వెళ్దామని ?"

నిశితంగాచూస్తూ అంది కుముదిని "మీతో వివాహమైతే తిరుపతి వెళ్ళాలని మిమ్మల్ని చూచిననాడే మ్రొక్కుకున్నాను తీరుస్తారా ఆ కోరిక ?"

కమలాకరం ముఖం అరుణిమ దాల్చింది "నన్ను వంచించాలనీ, అవమానించాలనీ నీ కోరికా ? అవకాశాలను సద్వినియోగం చేసుకోని వాళ్ల కసలవకాశా లివ్వడమే అనవసరం యింట్లో కూర్చొని నీ మనస్సులో నువ్వు ఎవరినో పెళ్ళాడాలని కోరుకుంటే ఎక్కడో తిరుపతిలో వున్న విగ్రహానికి వినబడి నీ కోరిక తీర్చేసిందా ?"

వణికిపోయింది కుముదిని శరీరం జలదరించింది గుండెలు కొట్టుకున్నాయి కనులు విపరీతంగా చలించాయి తుఫాను గాలిలో లతలాగా తనూలత గడగడలాడింది ఇక అక్కడ నిల్చుంటే వాగ్వాదం పెరుగగలదనే భయంతో లేచి మరో పని మిషతో అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయింది

4

విజయవాడ, నాగార్జునసాగర్, మహాబలిపురం, మెడ్రాసు, తిరుచునాపల్లి, మైసూరు, బెంగుళూరు, హంపీ అన్నీ

తిరిగి చూచారు కమలాకరం, కుముదినీ ఇద్దరూ కూడ చాల వుల్లాసంగా గడి పారు కాని ఎంత కలిసిమెలిసి తిరిగినా, ఎంత సర్దాగా అరమరికలు లేకుండా ప్రవర్తించినా తమ మధ్య యేదో పూడని అగాధం వున్నట్టూ, అగోచరమైన అవనిక యేదో ఇరువురిమధ్యా వ్యాపించి నట్లూ ఇద్దరికీ అనిపించేది అదేమిటో మాత్రం అవగాహన కాలేదు పైకి వెల్ల డించడానికి ఎవరిమట్టుకు వారికే సంకోచం. తనకు తోచినట్టు చెయ్యడమే కాని ఏ విషయంలోనూ కుముదిని అభి ప్రాయం అడిగేవాడు కాదు కమలాకరం ఏమంటే ఏంకోప మొస్తుందో నన్నట్లు కుముదిని తూచి తూచి మాట్లాడేది

తిరిగి తిరిగి మళ్ళీ మద్రాసు జేరు కున్నారు "అయిపోయిందా నీ ఆషాఢం, యింకా వుందా ?'' అనడిగాడు కమలా కరం హోటలు రూములో మేను వాల్చుతూ

నవ్వు వచ్చింది కుముదినికి "నా ఆషాఢమేమిటి• నేనుగాని సృష్టించానా?''

"అంటే నీలాటి ఛాదస్తులు సృష్టించి నది " ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు

"ఎల్లుండి అమావాస్య గడవడంతో శ్రావణమాసం మొదలు ఈ రెండు రోజులూ మద్రాసుచూచి ఎల్లుండి సాయంత్రం మెయిలుకు వెళ్ళిపోదాం '' అంది కుముదిని "ఈ నెల రోజులు పద్మతో సరదాగా గడిచిపోతుంది " అంది తిరిగి ఏదో ఆలోచిస్తూ, తనలో తను అనుకుంటున్నట్టు

"ఆఁ ఆఁ' ప్రతి మంగళవారం నా ప్రాణాలు తీసేవాళ్లు, ఒకళ్ళ కొకళ్ళు తోడౌతారు కాబోలు !" అన్నాడు తీవ్రంగా కమలాకరం

"అంత మాటనిలకడలేనిదాన్ని కాదు'', విసురుగా వాలుకుర్చీలో పడు కుని ఏదో పుస్తకం పేజీలు తిరగెయ్య సాగింది కుముదిని కమలాకరం లోలోన నవ్వుకుంటూ లేచి తలుపుతీసుకు బయ టకు వెళ్ళి పావుగంటలో తిరిగి వచ్చాడు

"నేనెవరో నీకు తెలుసా, మనసా తెలుసా''కూంటెగా పాడుతూ కుముదినిని చూచాడు కుముదిని పుస్తకం మీదినుండి దృష్టి మరల్చలేదు

''రేపు తెలుస్తుందిలే ఓ కుముదినీ దేవీ !'' తమాషాగా నవ్వుతూ హాయిగా పడుకుని నిద్రపోయాడు కమలాకరం

ఆ హుషారుకు కారణమేమిటో తెలియక ఆశ్చర్యపోయింది కుముదిని 'విజయ గర్వం కాబోలు' అని సరిపెట్టుకుంది

మర్నాడుదయం టాక్సీలో సామా నంతా పెట్టించేసి రూమ్‌రెంట్ యిచ్చే స్తూంటే ఆశ్చర్యంగా చూచింది కుముదిని భర్తవైపు ఇక కారు సాగిపోతూంటే మాత్రం అడగకుండా వుండలేక పోయింది "నువ్వు తిరుపతి వెళ్ళాలను కున్నావుగా ?'' అన్నాడు అతి సాధార ణంగా తన చెవులను తనే నమ్మలేక

పోయింది కుముదిని కొంత సేపటికి తమాయించుకుని "హాస్యమా ?" అంది. "కాదు" అంటూ యిటు తిరిగాడు కమలాకరం "నువ్వు మాట నిలకడలేని దానవు కాదుగా ? నేనూ అంతే నీ మనస్సులో కోరిక నీ చేత బలవంతంగా చెప్పించినప్పుడు తీర్చటం నా విధి కాని యికమీదట మాత్రం అటువంటి అవకాశాలు లేకుండా చేసుకున్నావు ''

విని మౌనంగా వూరుకుంది కుముదిని కాని మనస్సులో పరవళ్ళు త్రొక్కుతూన్న సంతోషాన్ని మాత్రం కన్నులలో ప్రతిఫలింపజేయకుండా అరికట్టలేకపోయింది రాత్రి అతడు అతి చతురంగా చెప్పిన విషయం ఇదా ? అని ఆశ్చర్యపోయింది

టాక్సీ తిరుపతి కొండ ఎక్కుతూంటే, అనతి కాలంలోనే తన యిష్టదైవాన్ని దర్శించబోతూన్న సంతోషంతో కుముదిని హృదయం మయూరంలా నాట్యం చెయ్యసాగింది ఆ వున్నత పర్వత శిఖర సౌందర్యాన్ని తిలకించటానికి నేత్ర ద్వయం చాలదనిపించింది

ఆలయానికి వెళ్తూ కుముదిని కన్నీళ్ళతో ప్రాధేయపడింది భర్తను "మీ పట్టుదల మాని ఎటూ తీసుకొచ్చారు నా కోసం అలా నా కోసమేరండి ఇంత వరకూ వచ్చి ఆ శ్రీనివాసుడిని దర్శించకుండా వెళ్ళడమా ? జంటగా దర్శించుకుంటామని మ్రొక్కుకున్నాను నేను ''

వినుకున్నాడు కమలాకరం "నువ్వు మ్రొక్కుకోవడంలో నా బాధ్యత ఏమీ లేదు నా చేత అట్టే అనిపించక నీ పనులు తెముల్చుకో గుళ్ళో కూర్చున్న నల్లరాయిని కోరి దర్శించుకోవలసిన అవసరం లేదు నాకు కేవలం నీ కోరిక తీర్చడానికే యిప్పుడిక్కడికి కొచ్చింది ఆలయానికి రావడం నా వల్లకాదు '' ముసుగు దన్ని పడుకున్నాడు 'అసలీ మనిషి చేత ఈ పుణ్యక్షేత్రంలో నోటి కొచ్చినట్టు వాగించ కూడదు' అని తలపోసి కుముదిని మరి బలవంతం చెయ్యలేదు భర్తను

పూర్ణాలంకృత శోభితుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని దర్శించుకొన్న కుముదిని మనస్సంతా సంతోష సంభ్రమాలతో నిండిపోయింది ఆపాద మస్తకమూ కళకళలాడిపోతూ వజ్రకవచంతో, వైకుంఠ హస్తంతో, ధవళకాంతులీనే గోవిందనామాలతో, వజ్రమయ శంఖు చక్రాలతో, నవరత్న ఖచిత కిరీటంతో దేదీప్యమానంగా వెలుగొందుతూన్న ఆ భువన మోహన కళ్యాణ రూపాన్ని చూడగానే జన్మ తరించిపోతుంది మనస్సు పరవశమౌతుంది హృదయ భారాలు తొలగిపోయి అనిర్వచనీయానంద సంతృప్తి ఆవరిస్తుంది 'ఆ పవిత్ర గంభీర ప్రశాంతమూర్తిని చూస్తూ ఎవరైనా దేవుడు లేడని అనగలరా ?'

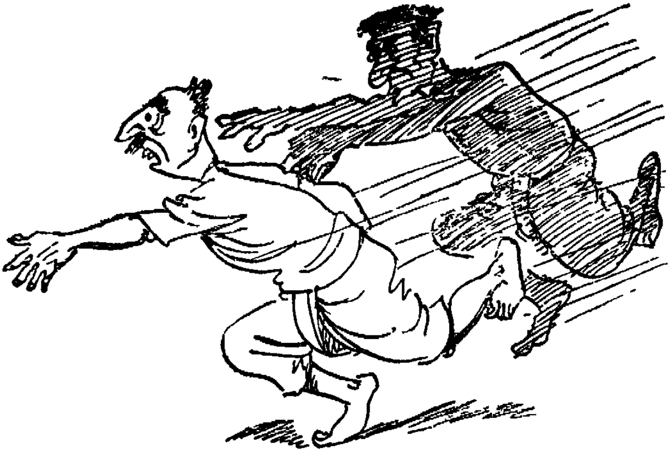

"చచ్చారా! సుబ్బయ్యశెట్టి చచ్చికూడా బాకీ కోసం వెంటపడుతున్నాడు"

బహుదూరం వచ్చి భగవత్ దర్శనానికి దూరమైన భర్తలోని లోపానికి బాధపడ్తూ బస జేరుకుంది కుముదిని. ఆమె దుస్తులు మార్చి, సిద్ధంగా వున్న కేరియర్ తీసి భోజనం వడ్డిస్తూంటే అప్పుడు ముసుగు తీసి లేచి వచ్చాడు కమలాకరం భోజనానికి

"మధ్యాహ్నం రెండు గంటలవరకూ తిండి తినవద్దన్నాడు కదూ దేవుడు? అర్థంలేని వుపవాసాలు ఏం, కాస్త కాఫీ టిఫినూ తీసుకువెళ్తే ఆ దేవుడు కన్పించక పోయాడా? దైవ దర్శనానికి ఫలితం ఆకలి బాధన్నమాట" హేళనగా అన్నాడు

"నాకోసమెందుకు గ్గా ర్చావాలి? మీరు కానివ్వలేకపోయారా? ఆ ఆలయంలో అడుగెడితే ఆకలికాదు సరికదా, యిక యేధ్యాసావుండదు ఆ దైవ దర్శనంతోనే కడుపునిండి పోతుంది."

"ఓహో, ఏం భక్తి" హేళన ధ్వనించిందతడి కంఠంలో

టాక్సీ కొండదిగుతూంటే చూపట్టే సుందర దృశ్యాలతో తనువు పులకరించింది కుముదినికి కొండవాళ్ళ ప్రక్క మెలికలు తిరిగిన బాటమీద అందంగా పరుగు లిడుతున్నకార్లూ, బస్సులూ, రాళ్ళ నడుమనుండి మధ్య మధ్య ఒయ్యారంగా జాలువారుతూన్న నీటిధారలూ, ఆ ఉన్నత ప్రదేశం నుండి చిత్రంగా చూపట్టే క్రింది బాటలూ, దిగువ తిరుపతి నగర దృశ్యమూ చూడాలేకాని వర్ణించ నలవికాదు

"నీ దేవుడి దగ్గరకు ఈ బాటను వేసినది మానవులేసుమా!" అన్నాడు

కమలాకరం నవ్వుతూ కుముదిని కలవర పాటుతో అతడి దెసతిరిగి "అంత అహంభావం తగదు మీకు పుణ్య ముంటుంది మాట్లాడకండి కాస్సేపు' అంటూనే వుంది -

టాక్సీ ఒక మలుపులో సూటిగాపోయి కొండను గ్రుద్దేసి ఆగిపోయింది కుముదిని గుండె దడ దడ లాడి పోయింది ఆ కుదుపుకు ఎదరసీటుకు గ్రుద్దుకున్న కమలాకరం నుదిటిపై వెంటనే రూపాయంత బొప్పి కట్టింది

"అడడా! డాష్ ఇచ్చేసింది సార్!" గోలపెడ్తూ దిగాడు డ్రైవరు కొండ ఎక్కుతూన్న, దిగుతూన్న కార్లూ, బస్సులూ ఆపి డ్రైవర్లు దిగివచ్చారు నిముషంలో వందలాది జనం ప్రోగై పోయారు కాని ఆశ్చర్యం! కారుకు ఒక్క లైటుకూడా పోలేదు చెక్కుచెదర కుండా నిల్చివుందికారు! ఒక్క నొక్కు కూడా పడలేదు స్టార్టుచేసిచూస్తే యింజనుకూడా బాగానే వుంది

"మొక్కు చెల్లించలేదేమో!"

"యేదో అపరాధం జరిగి వుండాలి"

"స్వామి బాగా కాశాడు అదృష్టవంతులే" ఎవరికితోచినది వారనసాగారు చేరిన జనం

"సామి, మీరు గమ్మునుండాల దేవుడు కొండమీద మీరు అట్ట మాట్లాడ కూడదు అటుగైతే నేను బండికట్టలేను ఆ లచ్మీతల్లివల్ల భగమంతుడు మనల్ని కాశాడు" అంటూ గొడవపెట్టాడు డ్రైవరు

అందరూ "ఏమి చేమి" టని అడిగారు డ్రైవరు వివరించాడు

"అంత నమ్మకంలేనివాళ్ళు కొండ కెందుకొచ్చారు?"

"దేవుడు మహిమ జూపాడు!" మళ్ళీ రిమార్కుల్సు మొదలు!

"పోనీవోయ్," విసుగ్గా అరిచాడు కమలాకరం. యిహ భరించలేక డ్రైవరు మీద "నడపడంరాక వంకలుపెట్టు" తీవ్రంగా అన్నాడు పాపం, డ్రైవరు మెత్తటివాడేమో, మారుమాట్లాడకుండా కారు పోనిచ్చాడు భయంతో, కలవర పాటుతో కుముదిని తల్లడిల్లి పోయింది భర్తను మాట్లాడిస్తే యేమంటాడోననే భయంతో మరో దిక్కుకు చూస్తూ కూర్చుంది కాని కమలాకరం అహంకార స్వభావం అతడి నోటిని వూరుకో నివ్వలేదు "చూశావా నీదేవుడిచ్చిన బహుమతి?" అన్నాడు నుదుటిపై బొప్పి కట్టినచోట సవరించుకుంటూ "నీదేవుడిని ఏం కోరుకొన్నావు? కన్పించాడా? విన్నాడా నీ మాటలు?" అన్నాడు తిరిగి హేళనగా

కుముదిని ఆవేశం ఎట్టలేక పోయింది "ఈ నాస్తికుడిపై ఆగ్రహించకు నువ్వే బాగుచెయ్యాలి తిరిగి జంటగావచ్చి దర్శనం చేసుకొంటామని ప్రార్థించాను"

కమలాకరం పెంకెతనం పేట్రేగి పోయింది "జంటగా కాదుసరికదా, ఇక ఒంటిగా రావడంకూడా అసంభవమే గుర్తుంచుకో''

5

పద్మా, కుముదినీ ఒకరినొకరు చూచుకుని పరమానందపడిపోయారు పద్మ వివాహం కుముదిని వివాహం ఒక్కసారే జరిగాయి ఆ యిద్దరూ యింతకు ముందు కలసి వున్నది చాలాతక్కువే అయినా, యిద్దరూ సహృదయులవ్వడం వల్లఅతిసన్నిహితులైపోయారు ఇద్దరూ దూరదూరంగావున్నా ఆ సన్నిహితత్వం వుత్తరాలద్వారా మరింత గట్టిపడింది ఇప్పుడు యిద్దరూ తిరిగి కలియడంతో మమతలు పెల్లుబికాయి

"ఎప్పుడెప్పుడని ఎదురుచూస్తున్నాను వదినా ఈ నెల్లాళ్ళనుంచీ ఏమీ తోచడం లేదు ప్రయాణం కులాసాగా జరిగిందా ?" అని పలుకరించింది పద్మ మందహాస వందనంతో

''మీ కోసం నాకూ అలానే తహతహగా వుంది వదినా మీతో ఎన్నో చెప్పాలని ఎన్నాళ్ళనుండో ఎదురు చూస్తున్నాను '' అంది కుముదిని

"ఎన్నాళ్ళనుండీ ? మన పెళ్ళిళ్ళై మూడునెలలైందిప్పటికి అంతేగా '' నవ్వింది పద్మ

''నిజమే కాని మూడేళ్ళైనట్లుంది మిమ్మల్నిచూచి," ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు

''ఇంకానయం, నువ్వు శ్రావణ మాసం నోములకు పుట్టింటికివెళ్ళి పోతావేమో, నాకు తోడువుండవనుకున్నాను సరదాగా యిద్దరం యిక్కడే నోసుకోవచ్చు అంది తిరిగి పద్మ

కుముదిని సమాధానం చెప్పేలోగా అటు వచ్చిన సావిత్రి కలుగజేసుకొంది

"ఆవిడకు పూజలెందుకూ, ఎమ్మే పాసైన దొరసానికీ ? నీకూ నాకూను ఆ ఛాదస్తాలన్నీ '' అంటూ వెళ్ళిపోయింది

కుముదినికి కళ్ళ నీళ్ళ పర్యంత మైంది పద్మ జాలిపడింది వదినను చూచి

''బాధపడకు వదినా అమ్మ ధోరణే అంత అయినా నువ్వు చాలా నిష్ఠగా పూజ చేస్తావుకదా ప్రతిరోజూ '' కొంత ఆశ్చర్యంగానే ప్రశ్నించింది పద్మ

కళ్ళు తుడుచుకుంది కుముదిని "మరి మీ అమ్మగారేమీ చెప్పలేదా ?''

"వూఁహూ, ఏమైనా విశేషమా ?''

''విశేషమే" నిర్లిప్తంగా జవాబిచ్చింది కుముదిని "నా బ్రతుకే విశేషంగా వుంది మీ అన్నయ్య ఎంతో సహృదయులని విని వివాహం ముందు ఎన్ని వూహించానో! నేనూ బాగా చదువుకున్నాను మా జీవితం ఎలాగెలాగో వుంటుందని కలలు కన్నాను కాని ఆరంభంలోనే నిరాశ ఎదురైంది అసలీ యింటికోడలినై వచ్చినందుకే మీ అమ్మగారికి కోపం ఇక నా ప్రవర్తనను విమర్శించడమే మీ

అన్నగారికి ధ్యేయం ఇద్దరిమధ్యా అను క్షణం నలిగిపోతున్నాను వదినా ఇవి పైనుండి చూచేవారికి ప్రత్యేకంగా కన్పించవు అనుభవించే వాళ్ళకు మాత్రం ఏమిటో వూపిరి సలపనంత బాధగా వుంటుంది ''

''అయితే అన్నయ్య నిన్ను పూజలు మా నెయ్య మన్నాడన్న మాట ? '' ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించింది పద్మ కుముదిని మాట్లాడలేదు

"అన్నయ్య యింత కఠినంగా ఎప్పుడు మారిపోయాడు ? తన కిష్టం లేనంత మాత్రాన నీ చేత మాన్పించట మేమిటి ?" అప్పటికీ కుముదిని మాట్లాడ లేక పోయింది

శ్రావణ మంగళవారం నోములకు కావలసినవన్నీ బజారునుండి తెప్పిం చేందుకు పట్టిక తయారు చేస్తోంది సావిత్రి.

"తెల్లవారు ఝామునే లేచి స్నానం చేసి పూజ చేసేసుకొందాం వదినా అలాగైతే అన్నయ్యకు తెలియదుగా ?'' అంది పద్మ రహస్యంగా కుముదినితో

''ఎందుకులెండి అంత చాటు బ్రతుకు, మీ అన్నయ్య కిష్టమైనప్పుడే చేస్తాను అంతవరకు నా హృదయంలోనే ప్రతి ష్ఠించి, మనో పుష్పంతోనే పూజిస్తాను ''

జాలిగా నవ్వింది పద్మ "చాలామంది పురుషు లలాగే వుంటారు వదినా అలాగే అనేక దాపరికాలుంటాయి పంతం పట్టడంకంటె చాటు మాటుగా మనమే నెట్టుకు పోవాలికాని, వాళ్ళు మారరు ''

అయిష్టంగా నవ్వి వూరుకొంది కుముదిని పద్మ మరి మాట్లాడలేదు

మంగళవారం వుదయమంతా కుముదిని తీవ్రమైన అశాంతితో బాధ పడింది రోజూ పూజలు చెయ్యనివారు కూడ యిటువంటి ప్రత్యేకమైన నోములు, పర్వదినాలు శ్రద్ధగా చేస్తారు, అనుదినం చిరుత ప్రాయంనుండీ దైవాన్ని పూజి స్తున్న తనకు మాత్రం చతుర్వర్ణాల స్త్రీలు సౌభాగ్యత్వం కోసంచేసే ఆ పూజ, నూతన పరిణీత లందరూ నోచే మంగళ ప్రదమైన ఆ నోము చేసుకొనే అదృష్టం లేక పోయింది

భార్య వదనంలోని అశాంతి రేఖలను కమలాకరం గుర్తించాడు కాని పట్టించుకో లేదు లోలోన గర్వించాడేమోకూడ

పూజ అయిన తర్వాత పద్మ పిలుపుకు బయలుదేరింది కుముదినిని కూడా రమ్మంటే రాలే నన్నది బలవంతం చెయ్యలేదు సాయంకాల మయ్యేసరికి ముత్తైదువుల రాకపోకలు ప్రారంభ మయ్యాయి

"నువ్వు నోచుకో లేదే మమ్మా ? అత్తగారు వద్దన్నదా ?''

"అయితే పుట్టింటి కెందుకు వెళ్ళ లేదు నోములకు ?"

కుముదినిపై కురిసిన ప్రశ్నాపరం పరకు చిరునవ్వే సమాధానమైంది కాని

ఆ యింగితజ్ఞానం అందరకూ వుండదు కోడల్ని చిన్నబుచ్చటమే ఆనందమైన సావిత్రికి ఇంటిగుట్టు బయట పెడుతున్నాననే జ్ఞానం లేకపోయింది దానితో యిల్లాళ్ళ సంభాషణ ధోరణి క్రొత్తబాట త్రొక్కింది

"భర్తక్షేమం కోరవలసినది భార్య మగవాడితో పంతాలేమి?''

'' అయినా చదువుకున్న ఆడవాళ్ళకు పూజలు, పునస్కారాలూ చేసే ఓపిక ఎక్కడ? నమ్మకమూ వుండదు''

భరించలేక యిక అక్కడ నిలువలేక త్వర త్వరగా మేడమీదికి వెళ్ళిపోయింది కుముదిని

రంగు రంగుల విలువైన దుస్తులతో నిండుగా అలంకరించుకుని వీధులవెంట తిరుగుతూన్న పేరంటాండ్రతో పట్టణానికే కళవచ్చింది ఆ సూయవల్లనేమో మేఘావృతమైయున్న ఆకాశం మధ్య మధ్య ఒక్కుమ్మడిగా వర్షించి ఆగిపోతుంది. అయినా ఆ అసూయా జల్లులు పేరంటానికేమాత్రమూ ఆటంకం తేలేకపోతున్నాయి

డాబామీద కూర్చుని ఆ సందడంతా తిలకిస్తూన్న కమలాకరం సవ్వడి విని వెనుదిరిగి చూశాడు "ఏమ"ని ప్రశ్నించబోయిన వాడల్లా ఆగిపోయాడు కుముదిని నేత్రాలు శ్రావణ మేఘాలతో పోటీ పడబోతున్నట్లున్నాయి కమలాకరం దృష్టి తనపై పడిందని తెల్సికొన్న కుముదిని వెళ్ళి డాబా పిట్టగోడ నానుకు నిల్చుంది. ఎందుకో కమలాకరం మనస్సు జాలితో కరగింది కుముదినిని చూస్తూంటే నా నమ్మకాలను ఆమెపై రుద్ది బాధించడం న్యాయమా?' ఆలోచించుకుంటూ కుముదిని దగ్గరకు నడవబోయి పద్మ రావడంతో ఆగిపోయాడు

తిన్నగా వదిన దగ్గరకెళ్ళి భుజంపై చెయ్యివేసింది పద్మ "మూర్ఖులు అనేకం అనుకుంటారు లెక్కజేసుకోకు వదినా''

కుముదిని మాట్లాడలేదు

"మనల్ని చాలమంది పిల్చారు పేరంటానికి వెద్దాం రా వదినా''

"మీరు వెళ్ళండి. నేనెక్కడికీ రాలేను''

"అందరిళ్ళకూ వద్దులే నా స్నేహితులు నలుగురున్నారు వాళ్ళ యిళ్ళకే వెద్దాం చాలా మంచివాళ్లు''

"నేను పిలువకుండా వాళ్ళ యిళ్ళకు మాత్రం ఏ ముఖంతో వెళ్ళను? నాకు నోములనవసరమైనప్పుడు వారి నోములతో నాకేంపని?"

"పేరంటం మంగళ చిహ్నం కదా వదినా?"

కుముదిని సమాధానమీయలేదు

కమలాకరం కల్పించుకున్నాడు

"నువ్వు వెళ్లు పద్మా బలవంతందేనికి? అయినా యేదో విధంగా మా నెత్తిన ఖర్చు రుద్దుదామని కాని మీరు పూజలవి చెయ్యనంత మాత్రాన మొగవాళ్ళు వచ్చి

పోరు '' ఆ ముందు క్షణం లోనే కుముదినిపై కలిగిన జాలి అంతా ఎగిరి పోయింది. కుముదినీ పద్మాకూడ వులిక్కి-పడ్డారు. కొద్ది క్షణాలపాటు ఎవ్వరూ మాట్లాడలేక పోయారు. ''పెళ్ళైతే నీలో మార్పు వస్తుందనుకున్నాను. చూడగా, వదిన వచ్చాక మరీ కఠినుడవై పోయి నట్లు తోస్తున్నదన్నయ్యా." మెల్లగా వెళ్ళిపోయింది పద్మ.

అదృశ్యంగా తమ మధ్య పరచు కున్న తెరలు మరీ దృఢపడిపో తున్నట్లు లోలోపల భయం చెలరేగింది కుముదినికి. ఇంచుమించు కమలాకరం మనఃస్థితీ అదేవిధంగా వుంది.

"ఇంటింటికీ వెళ్ళి సెనగలు మోసుకొస్తే భర్తల ఆయుఃప్రమాణం ఎక్కువై పోతుందనుకుంటారు. మూర్ఖులు వాళ్ళనేం చూస్తావు కాని పద సినిమా కెళ్దాం "

''ఇప్పుడు సినిమాకా ? అత్తగారేమంటారు ?'' కలవరంగా ప్రశ్నించింది.

"ఊఁ. ప్రతిదానికీ అత్తగారు మామగారు! కుర్రాళ్ళు గనుక వెళ్ళారనుకుంటారు ఏమనుకుంటారు?'' తీవ్రంగా అన్నాడు. మౌనంగా అనుసరించింది కుముదిని.

6

సాయంత్రం మూడు గంటలవేళ పద్మా, కుముదినీ చదరంగం ఆడుకుంటున్నారు. కొంతసేపు ఆ కబుర్లూ ఈ కబుర్లూ అయ్యాక "వదినా, మిమ్మల్నొక సంగతి అడుగుదా మనుకొంటున్నాను, చెప్పగలరా ?'' అంది కుముదిని ఆట ఆపుజేసి.

"అడుగు వదినా. దానికేం ?'' ఆశ్చర్యంగా చూచింది పద్మ.

"మీ అన్నయ్య మరీ యింత హిరణ్యాకశిపుడిలా దైవవిరోధి అయిపోవటానికి కారణమేమిటో తెల్సుకోవాలని వుంది".

నవ్వింది పద్మ. "వాడు పుట్టుకతోనే అంత. కారణాలేమీ లేవు." కుముదిని ముఖం చిన్నబోయింది. "నేనంత మూర్ఖురాల్ని కాదు వదినా. ఇటువంటి ఆస్తికతత్వం గల కుటుంబంలో పుట్టుకతోనే నాస్తికులు జన్మించరు. ఏవో గట్టి కారణాలు మీ అన్నయ్యనలా మార్చేశాయని నా వూహ. వూహేమిటి? గట్టి నమ్మకం కూడాను. అసలు నమ్మకంలేని వాళ్ళు మరొకర్ని కూడా నమ్మవద్దని అనరు. చూచీ చూడ నట్లూరుకుంటారు. పెద్ద కారణాలుండబట్టే మరీ అంత నిరంకుశంగా ప్రవర్తించ గల్గుతున్నారు.''

పద్మ మాట్లాడలేదు.

"పోనీండి. చెప్పవద్దు. నేనూ ఈ కుటుంబంలో ఒకతెనేకదా, తెల్సుకోవచ్చని అడిగాను. అర్హత వుందనుకున్నాను. కారణం తెలిస్తే ఆయనను మార్చగలనేమో అనుకున్నాను.'' నిష్ఠురమాడ్తూ లేచి వెళ్ళిపోబోతున్న కుముదినిని చెయ్యిపట్టుకు ఆపుజేసింది పద్మ. "చెప్తాను వదినా. కాని నీ

మనస్సులోనే వుంచుకోవాలి. అన్నయ్య దగ్గర ఎక్కడా మాట జారకూడదు. ముఖ్యంగా ఎవరిపైనా కోపం, అసూయ తెచ్చుకోకూడదు.''

''నేనటువంటిదానను కాను. కారణం తెలిస్తేసులువుగా మార్చగలనని ఆశ. అంతే."

కొంచెంసేపు తటపటాయించి కడకు చెప్పింది పద్మ. "మొదట్లో అన్నయ్యకూడ మనలాగే వుండేవాడు. ప్రతిపనికీ ముందు దేవుడిని తలచుకొనే వాడు. ఎంతో భక్తి విశ్వాసాలతో ఆరాధించేవాడు. అటువంటి అన్నయ్య కడకిలా గైపోటావనికి కారణం లేకపో లేదు.'' కొంచెంసేపు ఆగి తిరిగి మొదలెట్టింది."వాడు బియ్యే చదువుతూండగా ఒక సంగతి జరిగింది. 'కమల' అనే అమ్మాయికి ఎవరో వుత్తరం వ్రాశారు. కాని అది అన్నయ్య పేరుతో వుంది. వెనుక ముందు లాలోచించకుండా ప్రిన్స్‌పాల్ అన్నయ్యను సస్పెండ్ చేశాడు. అందరూనమ్మినదే నాన్నగారూ నమ్మి అన్నయ్య నవమానించితే యిల్లు విడచివెళ్ళిపోయాడు, తర్వాత తెల్సినది ఆ వుత్తరం వ్రాసిన వాడు ఒక జమీందారు కొడుకని; కాని యేంప్రయోజనం? అన్నయ్యఅసలెక్కడైనా బ్రతికున్నాడో లేదో కూడతెలియదు. మాకు ఒకతమ్ముడుండేవాడు. వాడు అన్నయ్యపై బెంగతోనే చచ్చిపోయాడు. వెతకగావెతకగా రెండేళ్ళకి అస్సాం టీతోటల్లో గుమస్తాగా పని చేస్తున్నాడని తెలిసి రెక్కలు కట్టుకు ఎగిరి వెళ్ళారు నాన్నగారు. ఎంత బ్రతిమిలాడినా రాలేదట: 'ఇక ఆ వూరు ముఖం చూడ' నన్నాడట. అందుకని కాపురం ఈ వూరు మార్చేసి, ఏడ్చి, బ్రతిమాలి కడకు అన్నయ్యను యింటికి తీసుకురాగలిగారు. కాని వాడిలో పేరుకుపోయిన భగవత్ ద్వేషాన్ని మాత్రం తొలిగించలేక పోయారు. 'దేవుడేవుంటే ఈ అన్యాయాన్ని అడ్డలేదే'మనే వాడు. 'నిష్కారణంగా నా చదువు పాడైతే నేరం చేసిన వాడు హాయిగా రైల్వే ఆఫీసరై కులుకుతున్నాడు. న్యాయాన్యాయ విచక్షణ జరిపే వాడంటూ పైనవుంటే, యిదేనా ధర్మం?" అని వాపోయేవాడు. అన్నయ్యే కాదు - ఆ స్థితిలో వున్న ఎవరైనా అలాగే అనుకుంటారేమో ?

"అన్నయ్య పరారీలో వున్నప్పుడే మా మామయ్య కూతురు శకుంతల పెళ్ళి అయిపోయింది; చిన్నప్పటినుంచీ అన్నయ్యకే చేస్తామనుకొనే వారు శకుంతలని. 'నన్నింతగా ప్రేమించినది నా కోసం ఎదురు చూడకుండా, యేమయ్యానో తెల్సుకోకుండా హాయిగా మరొకడిని చేసుకొంది. ఛీ ఆడవాళ్ళే యింత' అని చీదరించుకున్నాడు మొదట. కాని రానురాను పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. వున్నాడో లేదో తెలియని వాడికోసం

ఎన్నాళ్ళు చూస్తుంది? అయినా తలిదండ్రులు ఊరుకుంటారా? పోనీ అదైనా సుఖంగా వుంది. అంతే చాలనుకొనే వాడు. కాని యేడాది తిరగకుండానే శకుంతల భర్త చనిపోయాడు. అది తీరని వేదనగా పరిణమించింది అన్నయ్యకు.

'బాబు ఆయుష్మంతుడు గనుక శకుంతలతో పెళ్ళి జరగలేదు. ఆ పెళ్ళికి ఆటంకం కలిగించడానికే కాలేజీలో అంత తతంగం జరిగింది. అది అవమానం కాదు ; మనమంచికే.' అంటుంది అమ్మ. 'నాతో పెళ్ళిజరిగితే శకుంతల కంతకష్టం రాకపో'నని వాపోతాడు అన్నయ్య. 'శకుంతల జీవిత మలా నాశనమవ్వ కూడదు. మళ్ళీ నేనే చేసుకుంటా'నని పట్టుబట్టాడు కొన్నాళ్ళు. ఎన్నోయేడ్పులు, మొత్తుకోళ్ళు అయ్యాక విధిలేక అమ్మ ఒప్పుకుంది. కాని శకుంతులే తిరస్కరించింది, 'ఆడదానికి రెండోపెళ్ళి అవమాన'మంటూ. ఇలా కష్టాలపై కష్టాలు తరుముకొచ్చి అన్నయ్యనంత విరక్తుడినిగా చేసేశాయి.'' చెప్పటం ముగించి పద్మ తలెత్తేసరికి కుముదిని నేత్రాలు ధారాపాతంగా వర్షిస్తున్నాయి. ''అన్నికష్టాలు, అవమానాలు భరించటం మాటలుకాదు వదినా. మీ అన్నయ్య నాస్తికత్వానికే కోపగించుకున్నాను కాని, దాని వెనుక యింత కరినగాథ వుందని వూహించనైనా లేక పోయాను.'' కళ్లుతుడుచుకుంది కుముదిని.

''ఏదో విధంగా అన్నయ్య తిరిగి మారతాడనే నా నమ్మకం. నువ్వు తొందరపడకూడదు వదినా. ఇది నీ ఓర్పుకు పరీక్ష. ఆ ఒక్క విషయంలో మినహా అన్నయ్య ఎంతో సద్గుణవంతుడు.''

''నిజమే.''

''అసలు పెళ్ళివద్దని భీష్మించుకున్నవాడు, నిన్ను చూడగానే అంగీకరించాడు. అందుకే నీపై అంత యిష్టంలేకపోయినా అన్నయ్య పెళ్ళిచేసుకుంటే చాలని ఒప్పుకుంది అమ్మ. నిన్నంతగా యిష్టపడి చేసుకున్న వాడు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు నీ మార్గంలోకి రాకపోడు.''

కమలాకరం హడావుడిగా ప్రవేశించడంతో సంభాషణ ఆగిపోయింది. ''కుముదా! ఢిల్లీ ఉద్యోగానికి ఇంటర్వ్యూ వచ్చింది. త్వరగా పెట్టెసర్దు రేపుదయం ఏడుగంటలకు బయల్దేర్తాను. పద్మా, నువ్వు బెడ్డింగు సర్దవే. నేనలా బజారుకెళ్ళొస్తాను.'' వచ్చినంత హడావుడిగానూ నిష్క్రమించాడు.

కుముదిని హృదయం ఆనందంతో నాట్యంచేసింది. ''దైవకృపవల్ల ఈ వుద్యోగమైతే ఎవరి ప్రమేయంలేకుండా ఢిల్లీలో యిద్దరం స్వతంత్రంగా వుండొచ్చు. ఇలా ఎవరేమనుకుంటారో అని అడుగడుగునా అణగి పడివుండనక్కర్లేదు. ఆ స్వేచ్ఛా వాతావరణంలో భర్తను మార్చుకొనే అవకాశాలు కూడా వుంటాయి''. అని వుత్సాహంగా, ఆశా

జనకంగా తలపోస్తూ భగవంతుడిని మనస్సులోనే ప్రార్థించుకుంది - కమలాకరం చేయబోతున్న ఈ ప్రయాణాన్ని ప్రయోజనకరం చెయ్యమని.

కోటి ఆశలతో కోర్కెలతో భర్త ప్రయాణాని క్కావలసిన వన్నీ రాత్రి ప్రొద్దుపోయేవఱకు సర్దుతూ, అవే ఆలోచనలతో పడుకున్న కుముదిని అర్ధరాత్రి వేళ కెవ్వున అరుస్తూ లేచి కూర్చుంది. ''ఏమి'' టంటూ కమలాకరం ఖంగారుగా దగ్గఱకు వెళ్ళాడు. గజగజ వణికిపోవటమే కాని మాట్లాడలేకపోయింది కుముదిని. కొంతసేపటికి తేరుకున్నాక "నోటితో అది చెప్పలేను. యేదో పీడకల. మీరుమాత్రం ఈ ప్రయాణం చెయ్యొద్దు. వుద్యోగం సంగతి దేవుడెరుగు.'' అంది కమలాకరాన్ని గట్టిగా పట్టుకుని.

విస్తుపోతూ చూచాడు కమలాకరం. "నీకింకా పూర్తిగా మెలకువొచ్చినట్లు లేదు. పడుకో, మాట్లాడక.''

''కాదు. తెలిసే మాట్లాడుతున్నాను. నామాట త్రోసెయ్యకండి.'' కన్నీళ్లు బొట బొటా కారిపోతున్నాయి, కుముదిని నేత్రాలనుండి.

"వుష్. పడుకోమంటూంటే, అర్ధరాత్రి లేచి ఏమిటీ గొడవ?'' విసుక్కుంటూ అటు తిరిగి పడుకున్నాడు.

కుముదిని మరి మాట్లాడలేదు. కాని ఆ రాత్రంతా యిక ఆమెకు నిద్రపట్టలేదు. భయంకరమైన ఆలోచనలనుండి తప్పించుకోవటానికి యేదో పత్రిక తిరగేస్తూ జాగారం చేసింది.

ఉదయమే లేచి ప్రయాణానికి తయారౌతున్న భర్తను కొంచెంసేపు చూచి, మాట్లాడే ధైర్యంలేక అత్తగారి దగ్గఱకు పరుగెట్టింది. కాఫీ కలుపుతూన్న సావిత్రి "ఏమ?" న్నట్లు తలెత్తి చూచింది. ''ఈ ప్రయాణం వద్దని చెప్పండి. నాకేమిటో రాత్రి భయంకరమైన కల వచ్చింది. చూట్టా శవాలమధ్యన ఆయన రక్తంతో తడిసివున్న బట్టలతో భయంకరంగా నవ్వుతున్నట్లు, ఎవరో ఏడుస్తున్నట్లు-అబ్బా చెప్పలేను. వెళ్ళండి అత్తయ్యా, చెప్పండి." అంది. ఎప్పుడూ గంభీరంగా, ధైర్యంగా నిండుదనం తొణికిసలాడ్తూవుండే కోడలు అలా వెక్కెక్కిపడి ఏడుస్తూంటే సావిత్రి ఖంగారుపడిపోయింది. అందులోనూ కుముదిని వర్ణించిన స్వప్న దృశ్యం వినడంతో ఆమెకూ మనస్సులో కలవరం బయల్దేరింది. ''పద్మా, అన్నయ్య నిలా పిలువు.'' అని ఫర్మాయించింది.

కమలాకరం వచ్చాడు. వస్తూనే ఒక్కసారి కుముదినినీ సావిత్రినీ పరీక్షగా చూచి "ఏం? ఈవిడగారేమైనా రాయబారం చెయ్యమన్నదా నిన్ను? చాల్లే, తీరికూర్చుని మీరు కనే కలలన్నీ నమ్ముకుంటే యిక పనులయినట్లే,'' అన్నాడు కోపంగా.

"ఎంత అందంగా ఉంది చీరె!"

"ఇంకా మాట వినకుండానే అలా మండిపడతావేం ఖర్మ? నాకూ ఏమిటో అపశకునాలు తోస్తున్నాయి. లేచీ లేవడంతోనే పిల్లి ఎదురైం దీవేళ. కుముదాని కేదో కలవచ్చిందట. ఒకటే ఏడుస్తోంది. నామాట విని ఈ ప్రయాణం మానెయ్యి నాయనా. ఇదివర కెప్పుడైనా యిలా అడ్డుపెట్టామా చెప్పు?"

ఉగ్రుడై పోయాడు కమలాకరం. "నే నెంతో వుత్సాహంగా వెళ్తుంటే ఏమిటీ ఆటంకాలు? నీ గ్రుడ్డినమ్మకాలూ, పిచ్చిదేవుళ్ళ మహిమలూ నాదగ్గఱకాదు, నేను వెళ్లేతీర్తాను. అవకాశా లొచ్చేదే బహుతక్కువ. వాటినిలా నాశనం చేసుకొనే మూర్ఖుడిని కాదు నేను." అంటూనే అక్కడినుండి చక చకా వెళ్లిపోయాడు.

"ఏంచేస్తా మరి, చెప్పినమాట వినని వాడితో? అన్నిటికీ ఆ ఏడుకొండలవాడే వున్నాడు. వెళ్లి యేం కావాలో చూడు." అంటూ కోడల్ని ఓదార్చింది సావిత్రి.

భగవంతుడిపై భారంవేసి హృదయం శాంతపరచుకుంది కుముదిని. కాఫీ తీసుకువెళ్లి భర్తకందించి మౌనంగా అక్కడే నిల్చుంది. కాని లోపల మహాభారత సంగ్రామం జరుగుతోంది, భావాలకు. "తిరుపతి ప్రయాణంలోనే నీ మహిమంతా చూపావు. కాని పిల్లలు పొరపడితే మాత్రం, తండ్రివి-ఆగ్రహించడం తగునా స్వామీ? నీకంతగా ఆపరాని ఆగ్రహమే కలిగితే నన్ను తీసుకుపో, నిత్యం నీ చరణారవింద పూజ సల్పుతాను. మరుజన్మలోనైనా

మనస్సునిచ్చే భర్తననుగ్రహిద్దువుగాని, కాని నామాంగల్యాన్ని నశింపజేసి నా జీవితాన్ని నరకం మాత్రం చెయ్యవద్దు. ఏడుకొండల వాడా, వేంకటరమణా, ఇదే నా కోరిక ఇంకెప్పుడూ నిన్నేమీ కోరను." నిర్మల హృదయంతో దైవ ప్రార్థన చేసుకొన్నాక బాధాహృదయం తేలిక పడింది, అప్పు డామె ముఖంలో యే భావమూ వ్యక్తం కావడంలేదు. ఆ ప్రశాంత వదనం చూడగా కమలాకరం మదిలో కోపం అంతరించి ప్రేమాభిమానాలు నిండిపోసాగాయి. "వెళ్లవద్దన్నందుకే కోపగించుకొన్నాను కాని రాత్రింబవళ్లు ఆమె ధ్యాసంతా నా యోగక్షేమాల పైననే కదా!" అనుకొన్న అతడి హృదయం గర్వంతో వాత్సల్యంతో పరవళ్లు త్రొక్కింది.

"నా కింతలోనే ఏమీ అయిపోదులే కుముదినీ. భయపడకు. దేవుళ్లు, దెయ్యాలు సంగతెలా వున్నా అనునిత్యం నీ ప్రసన్న హృదయం వేయి కండ్లతో నా చుట్టూ పరిభ్రమిస్తూంటే నీ పరిధిదాటి నే నెక్కడికి పోతాను? నీ ప్రేమే నాకు వెయ్యి ఏనుగుల బలం'' అన్నాడు ప్రసన్న వదనంతో, మార్దవ కంఠంతో

కుముదినీ దేవి కళ్లు ఆనందంతో విచిత్రంగా మెరిశాయి. పెళ్లైన తర్వాత ఈ మూడు నెలలలోనూ అటువంటి ప్రేమాస్పదమైన మాటలు ఎన్నడూ భర్త నోటినుండి వెలువడలేదు. సందేహం లేదు. అతడిలో మార్పు వస్తోందనడాని కిది ప్రథమ చిహ్నం. మనస్సులోనే అంజలి ఘటించింది కృపామూర్తి అయిన సర్వేశ్వరుడికి.

వెళ్ళేముందు ''ఢిల్లీనుంచి యేం తెమ్మంటారు?" అనడిగాడు కమలాకరం చెల్లెల్నీ భార్యనూ.

''నాకు మంచి ముత్యాల దుద్దులు తెచ్చిపెట్టన్నయ్యా. ఏదైనా ఒకసిల్కు చీర.'' నవ్వుతూ సర్దాగా చెప్పింది పద్మ.

"అలాగే. మరి తమరికో శ్రీమతీజీ?" హాస్యంగా భార్యవైపు తిరిగాడు.

నవ్వింది కుముదిని. "క్షేమంగా లాభంగా తిరిగిరండి.''

"ఆల్‌రైట్. అది సరే. ఫలాన వస్తువని చెప్పు. తీసుకొస్తాను "

''మీ యిష్టం. మీకేం తోస్తే అది'' రాత్రి పీడకల మనస్సులో మెదుల్తూండగా పరధ్యానంగా జవాబిచ్చింది కుముదిని.

నవ్వుతూన్న కమలాకరం ముఖంలో అప్రసన్న మేఘాలు ఆవరించాయి. "నీ యిష్టం—నీ యిష్టం అనకపోతే నీవు తెచ్చిన వక్కర్లేదని చెప్పరాదూ? ఛీ.'' చికాకు పడ్తూ వెళ్ళిపోయాడు ఆ చికాకులో యింకెవరితోనూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. రిక్షా ఎక్కుతూంటే తండ్రి అడిగాడు. "మళ్ళీ ఎప్పుడొస్తావు రా?''

"శనివారం మెయిలెక్కుతాను మళ్ళీ.'' ముక్తసరిగా చెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

తప్పనిసరిగా నవ్వు ముఖంతో సాగనంపిందే కాని అతడు వెళ్ళి నదగ్గర్నుంచీ కుముదిని హృదయం ఆరాటంతో బాధపడ సాగింది. ఎంత సరిపెట్టుకోజూచినా ద్వైదీభావాలు ఆమె హృదయాన్ని మథించివేస్తున్నాయి. ఇటీవల తన విషయంలో అత్తగారికి ఏర్పడిన సద్భావం కాని, ఆడపడచు సహృదయత కాని ఆమెకు శాంతిని చేకూర్చలేకపోయాయి. అలాగే అయిదు రోజులు గడచిపోయాయి. "క్షేమంగా జేరాననీ, యింటర్వ్యూబాగా జరిగిందనీ, ఆ రోజూ, మర్నాడూ నగరమంతాచూచి బయల్దేరుతాననీ తండ్రిపేర వుత్తరం వ్రాశాడు కమలాకరం. ''అయితే ఈ పాటికి ట్రెయి నెక్కి వుంటారు" అనుకొంది కుముదిని. "నాపై కోపం తగ్గలేదు కాబోలు! పోనీ క్షేమంగా వుంటే అంతే చాలు'' అని సరిపెట్టుకొంది భర్త తనకు లెటరు వ్రాయక పోవటం గూర్చి.

శనివారం రాత్రి పడుకొన్నదే కాని ఒక్క-క్షణం కూడా నిద్రపోలేదు. ఏదో కలవరపాటు వూపివేయగా ఎందుకో తెలియని దుఃఖం పెల్లుబికింది. రాత్రంతా యిష్టదైవమైన ఆ కళ్యాణ వేంకటేశ్వరుని జపిస్తూనే వుంది.

ఆదివారం ఉదయం నిద్రలేస్తూనే ఏమిటో అశాంతిగా అల్లకల్లోలంగా వుంది కుముదినీ దేవి మనస్సు. 'భర్త చెప్పినట్లు యే నమ్మకమూ లేకపోతేనే మనశ్శాంతి ఎక్కు-వగా వుంటుందేమో! లేకుంటే ఏదో కల రావడమేమిటి — తాను దానిని మూర్ఖంగా భర్త జీవితాని కన్వయించుకు బాధపడడమేమిటి? నిజంగా మూర్ఖత్వమే! ఎంత చదువు చదివినా పాత సాంప్రదాయాలలో పెరిగినందువల్ల యీలాగున్నాను.' తన అర్థంలేని ఆందోళనకు తానే లోలోన నవ్వుకొంటూ ముఖం కడుక్కు-స్నానంచేసింది. అయినా ఎంత సరిపెట్టుకుందామన్నా అంతరంగాన చెలరేగుతున్న ఆ అవ్యక్త ఆవేదన అణగారలేదు. తల దువ్వుకుని జడ వేసుకుంటూ వంటింట్లో కెళ్ళింది అత్తగారికేమైనా సాయంచేద్దామనే వుద్దేశ్యంతో.

సావిత్రి పూజా మందిరం దగ్గర వుంది, అప్పుడే పూజ ముగించి హారతి యిస్తోంది. కుముదిని వెళ్ళి కొద్ది దూరంలో కూర్చుని నిశ్చలంగా ఆ భగవద్విగ్రహాలను అవలోకించింది. నీరాజనం కళ్ళకద్దుకు లేవబోతూంటే సావిత్రి రెండు పూజా పుష్పాలు తీసిచ్చింది. ఇంట్లో అందరితోను అణకువగా ప్రేమగా వుంటూన్న కోడలిపై ఆమె అకారణ కోపం అంతకంతకు తగ్గుతోంది. సావిత్రి యిచ్చిన పూజా కుసుమాలు భక్తితో అందుకుని వేణిలో అమర్చుకుంటూ మరొక్క-సారి భగవంతునికి మ్రొక్కి-లేచింది కుముదిని.

రేడియో దగ్గఱకూర్చుని భక్తిరంజని

వింటూన్న- పద్మదగ్గరవెళ్ళి కూర్చుంది. రేడియోవినడం మర్చిపోయి కబుర్లతో పడిన యిద్దరూ హఠాత్తుగాపిడుగుపడ్డట్టు విన్పించినవార్తతో బిగుసుకు పోయారు. భక్తిరంజనిపూర్తై వార్తలెప్పుడు మొదలయ్యాయోమరి! 'కడచిన రాత్రి పంజాబ్ మెయిల్, కలకత్తాకు డెబ్బై మైళ్ళదూరంలో ఘోర ప్రమాదానికి గురైంది. నాశనమైన బోగీలలో ఒక ఫస్ట్‌క్లాస్, రెండు సెకండు క్లాస్ కంపార్టుమెంట్లుకూడా వున్నాయి. విశేషజననష్టం ......'' చెవులు గళ్ళుపడ్డాయి కుముదినికి, యింకేమీ విన్పించలేదు, ఎదుటి వస్తువులన్నీ కళ్ళకు గిర గిర తిరిగిపోతూ అయోమయమైపోయాయి. లోకమంతా అంధకారంగా కన్పించింది. కనులు చీకట్లుక్రమ్మి నేలకొరిగింది.

మర్నాడు సాయంత్రం నీరసంగా కనులుతెరువబోయిన కుముదినీదేవి చెవులకు ముందు కమలాకరం కంఠమే విన్పించింది! కనులుతెరవగానే కమలాకరం మూర్తే దర్శనమిచ్చింది_అనేకంటే కమలాకరంపిలుపుకే కుముదినికి స్పృహ వచ్చిందంటే న్యాయంగా వుంటుంది. ఏ లోకాలలోనో ఎగురుతూన్న ఆత్మ కమలాకరం కంఠస్వరం విని దిగివచ్చి శరీరాన్ని జేరిందనడం సబబుగా వుంటుంది.

అంతా అయోమయంగావుంది! భర్త, ఆడపడచు, అత్తమామలు, తల్లిదండ్రులు అందరూ తనచుట్టూజేరివున్నారు. ఆత్రం వ్యక్తపరుస్తూ. అందరి ముఖాలు ఏడ్చి ఏడ్చి మలినమైనట్లే వున్నాయి. మెల్లగా గుర్తుకురాసాగింది కుముదినికి_ హౌరామెయిల్......శనివారంరాత్రి.. ప్రమాదం......

"మీరువచ్చారా?మీరు??" పరిసరాలు కూడ గమనించకుండా భర్త రెండు చేతులూ పట్టుకు కన్నీరు కురిపించ సాగింది.

'వచ్చాను కుముదా, వచ్చాను!చెప్పాను కదా_ నామూర్తికి నీ హృదయంలో పవిత్రఆరాధన జరిగినంతకాలం నేనేమీ అయిపోను.' అతడికి కూడ కన్నీళ్ళు ఆగడంలేదు.

పరిస్థితి శాంతపడ్డాక మెల్లగా అన్నీ తెలిసివచ్చాయి కుముదినికి. అర్ధరాత్రివేళ హోరున కురిసేవానలో జరిగింది ఆ ప్రమాదం. షంటింగ్‌కు నిల్చివున్న గూడ్సును మెయిల్ ఢీకొన్న ఫలితంగా జరిగింది. ఆ ప్రమాదం. ఎదర పెట్టెలన్నీ తుక్కు తుక్కైపోయాయి. చాలా జననష్టంజరిగింది. సరిగాఆవెనుకచెక్కు చెదరక నిల్చివున్న పెట్టెలలో మొదటి దానిలోవున్నాడు కమలాకరం. పెద్ద వూపుతో ఆగిపోయింది తమ బోగీ. విపరీతమైనశబ్దం_హాహాకారాలు_అబ్బా- వర్ణించలేకపోయాడు కమలాకరం. వింటూన్నకుముదిని వణకిపోతూ చెవులు మూసుకుంది. నిశ్శబ్దంగా రెండు అశ్రు

బ్బిందువులు వదిలింది ప్రమాదానికిగురైన ఆ అభాగ్యులను తలచుకుంటూ.

ఆ వెంటనే తాను క్షేమంగా వున్నట్లు యింటికి వైరిచ్చాడు కమలాకరం. కాని స్పృహతప్పిన పరిస్థితిలోవున్న కుముది నికి అదేమీతెలియదు. ఖంగారుపడి, టెలిగ్రాముద్వారా కుముదిని తల్లిదండ్రు లను రప్పించాడు వెంకటాచలం.

"నీ సౌభాగ్యం గొప్పది. అందుకే నాకొడుకు తిరిగివచ్చాడు." అంటూ కుముదినిని ఆప్యాయంగా అక్కునజేర్చు కొంది సావిత్రి. ప్రతివారి నోటినుండీ అదేమాట:— "కుముదిని పసుపు కుంకు మలుగట్టివి:మాంగల్యం మహిమగలది'' ఆమాటలువింటూ కమలాకరం హృద యం వుప్పొంగిపోయింది.

కమలాకరం క్షేమంగా తిరిగి రావడంతో కలిగినసంతోషంలోఆ రాత్రి యింట్లో ఎవరికీనిద్రాహారాలప్రసక్తేలేదు.

''మరోవిధంగా జరిగితే యేంచేద్దువు కుముదా?'' ఏకాంతంలో మెల్లగా అడి గాడు కమలాకరం.

అతడినోరుమూసింది కుముదిని ''నా విషయమూ మరోవిధంగానే జరుగును. ఆ అపస్మారకస్థితి అలా శాశ్వతనిద్రగా మారును.'' ఇద్దరి నేత్రాలూ జలపాతా లయ్యాయి.

కొంత సేపటికి కమలాకరంచెప్పాడు. "ఎంత ఆశ్చర్యం కుముదా? మొదట ఒక సెకండ్ క్లాస్ కంపార్టుమెంటులోఎక్కాను. కాని అందులో వాసుదేవరావని ఒక రైల్వే ఆఫీసర్ వున్నాడు. వాడు నాకు జన్మవిరోధి,నీకీవిషయాన్నెప్పుడూచెప్ప లేదు...కాలేజీలోవాడు నాసహాధ్యాయి...

''చెప్పనక్కర్లేదు.నాకు తెల్సులెండి'

"తెలుసా?" ఆశ్చర్యంగా, సందే హంగా అడిగాడు.

"వదిన చెప్పారు. కాని కలవరపడ కండి, నాకు మీపై అనుమానం కాని, అగౌరవంకాని లేవు. ఆ విషసర్పం కార ణంగా మీరు బాధపడ్డారని తెల్సి ఎంత గానో విచారించాను''

"వూఁ!'' నిట్టూర్చాడు కమలాకరం. "అదంతా ఒక పీడకల కుముదినీ, వాడిని చూడగానే తిరిగి అంత బాధా అనుభ వించాను. కంపార్ట్ మెంట్ లోవున్న మరో యిద్దరు ప్రయాణీకులు నిద్ర పోతున్నారు. 'వాడిని చంపిపారేసి నా కక్ష తీర్చుకోవటానికి యిదేమంచిఅదను, ఎవరు చూడొస్తారు?' అన్పించింది. కాని ఆ ఆవేశాన్నంతనూ ఎలా అణచు కొన్నానో నాకే తెలియదు. వెంటనే దిగి పోయి మరో కంపార్టుమెంట్ లో ఎక్కాను. 'కాని దొరికిన అవకాశం పోగొట్టుకుంటున్నానా?' అని బాధపడ్తూనే వున్నాను. వాడు మాత్రం నన్ను గుర్తు పట్టలేదు. పాడుగునా ఆ రైలులోనే ప్రయాణంచేశాడు."

"వూఁ, అయితే ?" కుతూహలంగా ప్రశ్నించింది కుముదిని.

"నేను శ్రమపడకుండానే నా కక్ష తీరిపోయింది. పడిపోయిన రెండు సెకండ్ క్లాస్ పెట్టెలలోను ఒకటి వాడున్నది! ఆకారంకూడ మిగలకుండా తుక్కు తుక్కయ్యాడు."

కుముదిని నిర్విణ్ణురాలైంది. ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది.

"ఆ భీభత్సంచూశాక ఏమిటో మనసు చలించిపోయింది. మనస్సులో కోపం పోయి 'అయ్యో!' అన్పించింది. కాని వాడే గనుక ఆ కంపార్ట్‌మెంటులో లేకపోతే నేనందులోనే వుందును. మళ్ళీ తిరిగి రాకపోదును."

"వాడు చేసిన తప్పుకు ఒకప్పుడు మీరు శిక్ష అనుభవించారు. వడ్డీతోకలిసి పెరిగి పెద్దదైపోయిన ఆ బాకీ యిప్పుడు తీరినట్లుంది!" నిర్లిప్తంగా అంది.

"అంతేనంటావా? అవును. వాడి మూలంగానేగా మా తమ్ముడు చచ్చిపోయాడు? వాడిమూలంగానే శకుంతల వితంతువైంది? అయినా చనిపోయే ముందు ఒక్కసారి కల్సుకోవడం ఏమిటో ఆశ్చర్యంగా వుంది!" కుముదిని విని వూరుకుంది.

"నీకెంత ప్రేమ కుముదినీ నామీద! నా ప్రమాదం వినగానే తప్పిపోయిన స్పృహ నా పిలుపుకు మేల్కొంది. నేనెంత గర్విస్తున్నానో తెలుసా? నీ ప్రేమ బలమే నన్ను బ్రతికించింది.'' అన్నాడు ఆవేశంగా.

నిర్జీవంగా నవ్వింది కుముధిని. "భార్యల ప్రేమలకూ, పూజలకే భర్తల ఆయుః ప్రమాణాలు పెరుగుతాయా? మీతోపాటు యింకా చాలమంది బ్రతికి బాగున్నారు. మరి చాల మంది చచ్చిపోయారు.'' ఛెళ్ళున కొట్టినట్లయింది కమలాకరానికి. శ్రావణమాసం నోములనూ, పేరంటాళ్ళనూ తాను అపహేళన చెయ్యడం మనస్సులో వుంచుకునే కుముదిని ఆ మాట అన్నదని గ్రహించాడు. ఎందుకో అతడి మనస్సు చిన్నబోయింది. ఇంకేమీ మాట్లాడకుండా పడుకున్నాడు.

మర్నాడుదయం తాను వెళ్ళిన యింటర్వ్యూ గురించి కుముదినితో చెప్తున్నాడు కమలాకరం "నాకా ఉద్యోగ్యం తప్పకుండా వస్తుందనే నమ్మిక వుంది కుముదా.''

"నాకూ అలానే అన్పిస్తోంది.''

"వదినా!" పద్మ ప్రవేశించింది. ''నేనూ, అమ్మా, నాన్నగారూ ఆలయానికి వెళ్తున్నాం, పూజలూ అభిషేకాలూ చేయించటానికి. నువ్వూ రా."

"మీరు వెళ్ళండి వదినా." కుముదిని చాల మెల్లగా అంది.

పద్మ అన్నకు దగ్గరగా నడిచింది. ''దేవుడే కాయకపోతే యింత ప్రమాదం గడచి బయటపడుదువా అన్నయ్యా?

"కొంచెం సిగ్గుపడండి"

ఇకనైనా నువ్వు ఆ అర్థంలేని పంతాలు ఒదులుకోవటం మంచిది.''

కమలాకరం మాట్లాడకుండా చెప్పులు వేసుకు బయటకు వెళ్ళిపోయాడు. మళ్లీ వదిన దగ్గరగా వెళ్ళింది పద్మ. "ఈ సంతోష సమయంలో నువ్వెలా ప్రవర్తించినా అన్నయ్యకు కోపంరాదు వదినా. అందుకే నిర్ణయాన్ని నీకే వదిలేసి అన్నయ్య అలా వెళ్ళిపోయాడు; గ్రహించలేదూ నువ్వు ?"

"గ్రహించాను వదినా. ఆయనలో మెల్లగా మార్పువస్తోంది. కాని అదింకా పటిష్టమై పూర్తిగా మారాలి. మొన్న తిరుపతి ఆలయంలో అలాగే మ్రొక్కుకున్నాను ఈ నాస్తిక భర్త తిరిగి ఆస్తికుడుగా మారినప్పుడే జంటగా దర్శనం చేసుకొంటామని. దేవుడు నా మొర వింటాడు. నన్ను క్షమిస్తాడు. అంతవరకు మనస్సులోనే ప్రార్థిస్తుంటాను. మీరంతా వెళ్ళి పూజలు సక్రమంగా జరిపించిరండి." కళ్ళు ఒత్తుకుంటూ చెప్పింది కుముదిని. పద్మ వెళ్ళిపోయింది

ఒక గంట గడిచాక తిరిగివచ్చిన కమలాకరం కుముదిని వున్నచోటే వుండడం చూచి చకితుడయ్యాడు. ఆమె ఆలయానికి వెళ్ళి వుంటుందనే గాఢ నమ్మకంతో వచ్చిన అతడికి ఆశాభంగమే అయ్యింది.

"కుముదం, ఎందు కేడుస్తున్నావ్ ?"

"నేనా? లేదే!" కళ్లు తుడుచుకు నవ్వింది.

"ఓహో! లేదా? అయితే సరే."

మధ్యాహ్నం భోజనాలైన తర్వాత కుముదిని తల్లీతండ్రీ వెళ్ళిపోయారు. కుముదినిని రమ్మంటే రానన్నది. వెంకటచలం సావిత్రీ కూడ వెళ్ళ మన్నారు. కమలాకరం కూడా వస్తానన్నాడు. అయినా కుముదిని అంగీకరించ లేదు. ఆమె ఆలోచన లేమిటో ఎవ్వరికీ అర్థమవ్వవు. ఎంతో పరధ్యానంగా వుంటున్నది. ఎవ్వరికీ చెప్పదు.

"సాయంత్రం ఏదైనా సినిమా కెళ్దామన్నయ్యా?" అనడిగింది పద్మ.

"అలాగే. ఏం కుముదా, వెళ్దామా?" అన్నాడు కమలాకరం.

"మీ యిష్టం. వెళ్దాం లెండి" అని చటుక్కున నాలుక కరుచుకొంది. అతడు ఢిల్లీ వెళ్ళేముందు ఈ మాట గురించే కోపం తెచ్చుకున్నాడు. ఆ విషయం యిద్దరికీ గుర్తుకు వచ్చి యిద్దరూ చెరో విధంగానూ బాధపడ్డారు.

'అలా అని వుండకూడ' దనుకొంది కుముదిని.

"మాటల అర్థాలు మాట్లాడే మనుష్యుల మనస్సులను అర్థంచేసుకోవడం బట్టికూడా వుంటాయి కుముదా." అన్నాడు కమలాకరం నవ్వుతూ, ఆమె మాటలు తనకు కోపం తెప్పించలేదనే భావం ధ్వనింపజేస్తూ. నవ్వి వూరుకుంది కుముదిని. ఇదివరలో ఈ 'మీ యిష్టం' అనే మాటలో ఎంతో నిర్లక్ష్యం దాగి వున్నట్లు తోచి కోపం వచ్చింది కమలాకరానికి. ఆ కోపంతోనే ఢిల్లీనుంచి యేమీ తీసుకురాలేదు. కాని యివ్వాళ 'మీ యిష్టం' అనే కుముదిని మాటలో అతడికెంతో గౌరవం, అభిమానం ద్యోతకమయ్యాయి.

సాయంత్రం "సినీమా టైమౌతోంది కుముదా." అంటూ లోపలికొచ్చిన కమలాకరం యింకా కుముదిని పడుకునే వుండడం చూచి ఆశ్చర్యపోయాడు.

"ఏం. సినీమా ప్రోగ్రాం లేదా?" అనడిగాడు.

"మీరూ, పద్మా వెళ్ళండి. నాకు కొంచం జ్వరం వచ్చినట్లుంది".

"అరె జ్వరమా?" ఆత్రంగా దగ్గర కెళ్ళి ముఖంపై చెయ్యివేసి చూచాడు, కొద్దిగా వేడిగావుంది. "ఫర్వాలేదు. రేపటికి తగ్గిపోతుంది. ఏం; అమ్మమీద బెంగపెట్టుకున్నావా పాపాయి, ఆమె వెళ్ళిపోయిందని?" అని హాస్యంచేశాడు. కుముదిని కూడ చిన్నగానవ్వి వూరుకుంది.

చాలా సేపు యేదో ఆలోచిస్తూ వుండిపోయాడు కమలాకరం, కడకు "కుముదా! ఒక్క టడగనా?" అన్నాడు.

"ఏమి టది?"

"ఏమిటో మనం దూరమై పోతున్నట్లు అన్పిస్తోంది. చాలా ముభావంగా వుంటు

న్నావ్. 'కారణం తెలియటంలేదు. ప్రొద్దున్న ఎందుకో ఏడుస్తున్నావ్. అడిగితే చెప్పలేదు."

"......"

"నేను ప్రమాదం దాటి సురక్షితంగా వచ్చినందుకు నువ్వు చాలా సంతోషిస్తావ్, ఇంకా దగ్గరౌతా వనుకున్నాను. కాని మన మధ్య అగాధం అలాగే వుండి పోయింది. ఇంకా పెద్దదైనట్టుకూడా అన్పిస్తూంది. బహుశః ప్రమాదవార్త వినగానే నువ్వుపడ్డ 'షాక్,' నుండి యింకా తేరుకోలే దనుకుంటాను."

అప్పటికీ మాట్లాడలేదు కుముదిని.

"మాట్లాడవేం కుముదా ? నీ ప్రేమ బలంవల్ల బ్రతికివచ్చిన నాకు నీ నోటి నుండి ప్రేమవాక్కులు వినరాకపోవటం చాలా బాధగావుంది. ఎందుకింత ముభావంగా మారిపోయావ్ ? అమ్మ యేమైనా అన్నదా ?''

నిశ్చలంగా జవాబిచ్చింది కుముదిని. "ఎవ్వరూ ఏమీ అనలేదు. కాని మీరు మరీ యింతగా ధైర్యం కోల్పోయారేమిటీ ? నా ప్రేమబలమెంత ? నేనెంత ? ఎన్నో ప్రమాదాలు జరుగుతాయి. వాటిలో చాలామంది బ్రతికి బాగుంటారు. ఒక మనిషి బాగోగులకు మరొకరితో నిమిత్తమేముంది ? నా ప్రేమబలం వలన తిరిగి వచ్చారో – లేక ప్రయాణానికి నేను పెట్టిన ఆటంకం వల్లనే ప్రమాదం జరిగిందో ? ఏం చెప్పగలం ?"

కమలాకరం మనస్సు కొంచం కించపడది. ఏమీ మాట్లాడలేక పోయాడు. ఇదివరలోవలె భార్య మాటలను నిర్మొహమాటంగా ఖండించడానికి అతడు సాహసించ లేదు. అతడికే తెలియని ఓ మృదులత అతడి హృదయాన్నావరించింది. ప్రతి చిన్న విషయానికీ చికాకుపడే కటుత్వం ఏమైందో మరి !

"చూడండీ," కుముదిని మెల్లగా ప్రారంభించింది. "మీ కనుల ముందే ఘోర ప్రమాదం జరిగింది. మీతో ప్రయాణం చేస్తున్న కొందరు అలా చచ్చిపోవడం, మీరు క్షేమంగా వుండడం ఎలా జరిగిందంటారు ? అదృష్ట దురదృష్టాలను న్యాయాన్యాయాలను పరీక్షించి నిర్ణయించే అధికారి–మనకు అగోచరమైన సూత్రధారి ఒకడు పైన వున్నాడని ఎందుకనుకోరు ? 'నీవల్ల బ్రతికాను కుముదా, నీ ప్రేమవల్ల తిరిగొచ్చాను కుముదా' – ఎంతసేపూ యిదే మాట ! సాధారణ మానవ మాత్రురాల్ని నేనెంత? ఆ శ్రీనివాసుడిని మరచిపోయి ఆయన పాదాలముందు గడ్డిపోచమాత్రం కూడా చెయ్యని నన్ను పొగుడ్తూంటే నా హృదయమెంత క్షోభిస్తూందో మీకేం తెల్సు ?" ఇక ఆపుకోలేక భోరున యేడ్చేసింది.

నిశ్శబ్దంగా కుముదిని తల నిమరడం తప్ప కమలాకరం నోరు విప్పి ఒక్క–మాటకూడ మాట్లాడలేదు. అయిదు నిము

షాల కాలం అలా కూర్చుని మెల్లగా లేచి వెళ్ళిపోయాడు. కుముదినికి ఆశ్చర్య మైంది: అనేక చిత్రవిచిత్ర కార్యా లొనర్చుతూన్న మానవ మేధస్సుపైనా, విపరీత పరిణతి నందుతున్న ఆధునిక విజ్ఞానంపైనా, మూఢ మానవుల వూహా లోకంలోనే కాని యదార్ధ అస్తిత్వం, ఆకృతీలేని భగవంతుడనబడే పదార్థం యొక్క అప్రయోజకత్వంపైనా అతడు అనర్గళంగా వుపన్యాసమిస్తాడనుకొని వూహించిన ఆమెకు ఆశాభంగమే అయింది.

మర్నాడుకూడా కుముదినికి జ్వరం తగ్గలేదు. కమలాకరం మనస్సేమీ బాగుండలేదు. ఆఫీసుకు వెళ్ళినా అతడి దృష్టి అంతా యింటిపైననే వున్నది. ముఖ్యంగా కుముదినీదేవి ముభావతకు కారణమేమిటో తెలియక మనస్సు కొట్టు మిట్లాడిపోతోంది. ప్రయాణం ముందు రోజు రాత్రి కుముదినికి వచ్చిన స్వప్న వృత్తాంతం, ప్రయాణంలో జరిగిన ప్రమాదం, ఇప్పుడు కుముదిని జ్వరం, తన చిత్త వైకల్యం — ఈ అన్నింటినీ అతడి మనస్సు సమన్వయ పరచ ప్రయత్నిస్తోంది; కాని సాధ్యపడటం లేదు.

సాయంకాలం డాక్టర్ని వెంటబెట్టు కొచ్చాడు యింటికి. "ఆందోళన అనవ సరం. వట్టి టెంపరేచర్." అంటూ యింజక్షన్ చేసి మందుకు పంపించమని వెళ్ళిపోయాడు. ఆ వట్టి టెంపరేచరే వారంరోజులైనా తగ్గలేదు. డాక్టర్ మందు యిస్తూనేవున్నాడు; ఈషణ్మాత్రమైనా తగ్గలేదు; గుణం కన్పించలేదు. పోనీ ఫలానిజబ్బని నిర్ణయించడానికి కింకే లక్ష ణాలూలేవు. కేవలం శారీరకోష్ణోగ్రత, ఆరోజుకారోజు నీరసించిపోవడంమినహా మరేరుగ్మతాలేదు. కమలాకరానికి కించు మించు మతిపోయింది, కుముదిని వాదిం చినావినక ఆఫీసుకు సెలవుపెట్టేశాడు. ఇరవైనాల్గు గంటలూ ఆమె మంచం ప్రక్కనే గడుపుతున్నాడు.

డాక్టర్నిమార్చినా జబ్బేమిటో, అంతు పట్టలేదు. నెల రోజులు తిరిగినా రోగం తగ్గుముఖంపెట్టలేదు. అంతకంతకు కుముదినివదనం కళాహీనమైపోతోంది. ప్రక్కమీదినుంచిలేచి రెండడుగులైనా వెయ్యలేకపోతోంది. అయినా నోరువిప్పి ఫలానాబాధ అనిచెప్పదు. ముక్తసరిగాఏం లేదంటుంది. తల్లి దండ్రులకు కబురు వెళ్ళింది. వచ్చారు. తల్లితోకూడా కుము దిని ఎక్కువగా మాట్లాడలేదు. సావిత్రి మొక్కనిదైవం, చెయ్యని పూజా లేదు. రోజూ యేవో ముడుపులు కడుతూనే వుంది. కడకు భూత వైద్యాలు చేయించి రక్షరేకులుకూడా కట్టిస్తోంది. 'పెళ్ళే వద్దన్నకొడుకు కోరి చేసుకున్న పిల్ల లేక పోతే అతడేమైపోతాడు?' అని గడ గడ లాడిపోయింది. అన్నీ చూస్తూ వూరుకో

వదమేకాని కమలాకరం దేవికీ ఆటంకం పెట్టడంలేదు.

భాద్రపదంగడచి వానలు తగ్గుముఖం పట్టాయి. ఆశ్వయుజమాసపుచలి మెల్లగా అడుగెట్టింది. కమలాకరం గుండెలలో గుబులు ప్రవేశించింది. "నా కేమీ అంతు పట్టడంలేదు. విశాఖపట్నం తీసుకెళ్ళ''మని సలహాయిచ్చాడు డాక్టరు. అప్పటి నుంచి అతడికి పూర్తిగా ధైర్యంపోయింది. ఒక ప్రక్కన కుముదిని, "ఎక్కడికీ అక్కర్లేదు ఆయువులేనివాళ్లు ఎక్కడా బ్రతకరు." అంటూ మొండికేసింది. అతడికి ఏటూ తోచడంలేదు.

సాయంకాలం వదినగదిలో లైటు వెయ్యడానికి వచ్చింది పద్మ. వైజాగ్ వెళ్ళడానికి అన్నీ సిద్ధంచేసుకునే ప్రయత్నంలో వున్నారు మిగిలిన అందరూ. తూర్పువైపు కిటికీనుండి చలిగాలి వీస్తోంది. కిటికీమూసివచ్చివదినప్రక్కన కూర్చుంది పద్మ. అక్కడే కుర్చీలో కూర్చున్నాడు కమలాకరం యేదో ఆలోచిస్తూ. "వదినా అసలు ఎలావుందో ఏమిటో ఏమీచెప్పవేమిటి? నీ మనస్సులో యేదోవుంది. నాకైనా చెప్పవా?'' పద్మ కన్నీళ్ళు ఆపుకుంటూ అడిగింది. "ఏమీలేదు'' అంది కుముదిని ప్రశాంతవదనంతో.

"నువ్వు తిరుపతి వెళ్ళినప్పుడు మ్రొక్కుబడి చెల్లింపులో యేదో లోపం జరిగిందని నా అనుమానం'' అంది తిరిగి పద్మ.

కుముదిని మాట్లాడలేదు. పద్మ కొంచెంసేపు కూర్చుని వెళ్ళిపోయింది.

కమలాకరం లేచివచ్చి కుముదిని మంచంపై కూర్చున్నాడు. ఆమె చేతిని చేతిలోకి తీసుకుంటూ "నువ్వు దగ్గఱ దగ్గఱగా తిరిగి, అభిమానంగా చూచినప్పుడు మూర్ఖత్వంతో నీప్రేమను అందుకోలేక పోయాను. ఇప్పుడు నేను దగ్గరైన కొలదీ నీ హృదయ కవాటాలు మూసుకు పోతున్నాయి. ఏమిటీశిక్ష కుముదినీ?" డగ్గుత్తికతో అడిగాడు.

"అటువంటి దేమీలేదు. విచారించకండి. ఎక్కడ ఏలోకంలోవున్నా మీపైన నాకెప్పుడూ పరిపూర్ణ ప్రేమాభిమానా లుంటాయి."

పసిబిడ్డలా బావురుమన్నాడు కమలాకరం. "వద్దు కుముదినీ, అటువంటి మాటలువద్దు. నీతోనే నాకు లోకం. నువ్వులేనిది నాకు బ్రతుకులేదు." కుముదినికి కూడ దుఃఖమాగలేదు, "విచారించకండి. వైద్యం చేయిస్తున్నారు. ఫలితానికెవరేం చేయగలరు?" అంది.

"అంతేనా? అంతేనా కుముదినీ? ఎవరూ ఏంచెయ్యలేరూ?" పసిబిడ్డ అమాయకంగా వేసినట్లుంది ఆ ప్రశ్న. జాలిగా నవ్వివూరుకుంది కుముదిని.

ఆ రాత్రి ఎవరు బ్రతిమాలినా కమలాకరం భోజనం చెయ్యలేదు. కుముదిని

దగ్గరే వుండిపోయాడు. కడకు ఆమె బలవంతంపై కొద్దిగా పాలు త్రాగాడు. "అలా ఎంతసేపు జాగారం చేస్తారు? వెళ్ళి పడుకోండి." అంది కుముదిని రాత్రి పదిగంటలకు. కమలాకరం మాట్లాడలేదు. ఓ అరగంట పోయాక మళ్ళీ హెచ్చరించింది.

"వైద్యం చేయించడం, సేవచెయ్యటం మినహా ఏమీ చెయ్యలేనా? కళ్ళప్పగించి చూడడమే కాని నిన్ను బ్రతికించుకోలేనా- అని ఆలోచిస్తున్నాను కుముదా."

ఇద్దరికీ కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి.

తెల్లవారితే వైజాగ్ ప్రయాణం. కాని తిరిగి తీసుకురాగలమా? తగ్గుతుందా? యేమైపోతుంది కుముదిని? ఎక్కడికెళ్తుంది? ఏమొచ్చింది కుముదినికి? ఎందుకిలాగైపోయింది. ఎక్కడికి పోతుంది? ఏమిటి చావంటే? మొన్న రైలు ప్రమాదంలో చాలామంది చచ్చిపోయారు. అంటే, ఎక్కడి కెళ్ళారు? ఇక కనపడరూ మనకి? ఎందుచేత? ఎందుకింత భయం చావంటే? ఏమిటి చావుకి అర్థం? తిరిగి మొదటికే వచ్చాడు. ఏదోబాధ గుండెల్ని పీల్చి నుసి చేస్తోంది. ఎక్కడా మనస్సుకు కుదురులేదు.

"కుముదినికి ఎలాగైనా ఈ జ్వరం తగ్గిపోతే బాగుండును. మరెప్పుడూ ఆమెను తేలిక చెయ్యను. ఎలాగైనా తగ్గితే బాగుండును." అలా అనుకొంటూంటే అతడికి తాను ఢిల్లీ వెళ్ళేముందు దీనవదనంతో ప్రయాణం మానుకొమ్మని ప్రాధేయపడిన కుముదిని మూర్తి మన

స్వరో మెదిలింది ఆమె
ఒమను వేరుకగా తిసిపారే
శాడు, పెంరించుకున్నాడు.
తన రాఘాగ్యజీవరాసి
వంతవా ఆఘంఘాతమైన
ప్రేమం రొంకై హ్యు
యూడిపోయి, అవా ప్రు
లవేదనలో అల్లాడిపోయున్న
ఆమె స్త్రీ హృదయాన్ని
గుర్తించలేపోయాడు
ఒం్రనాననయవాన్నమైన
యువెము చేసలేకంన్ని
శ్వరా నాగనంపింది."అన్ని

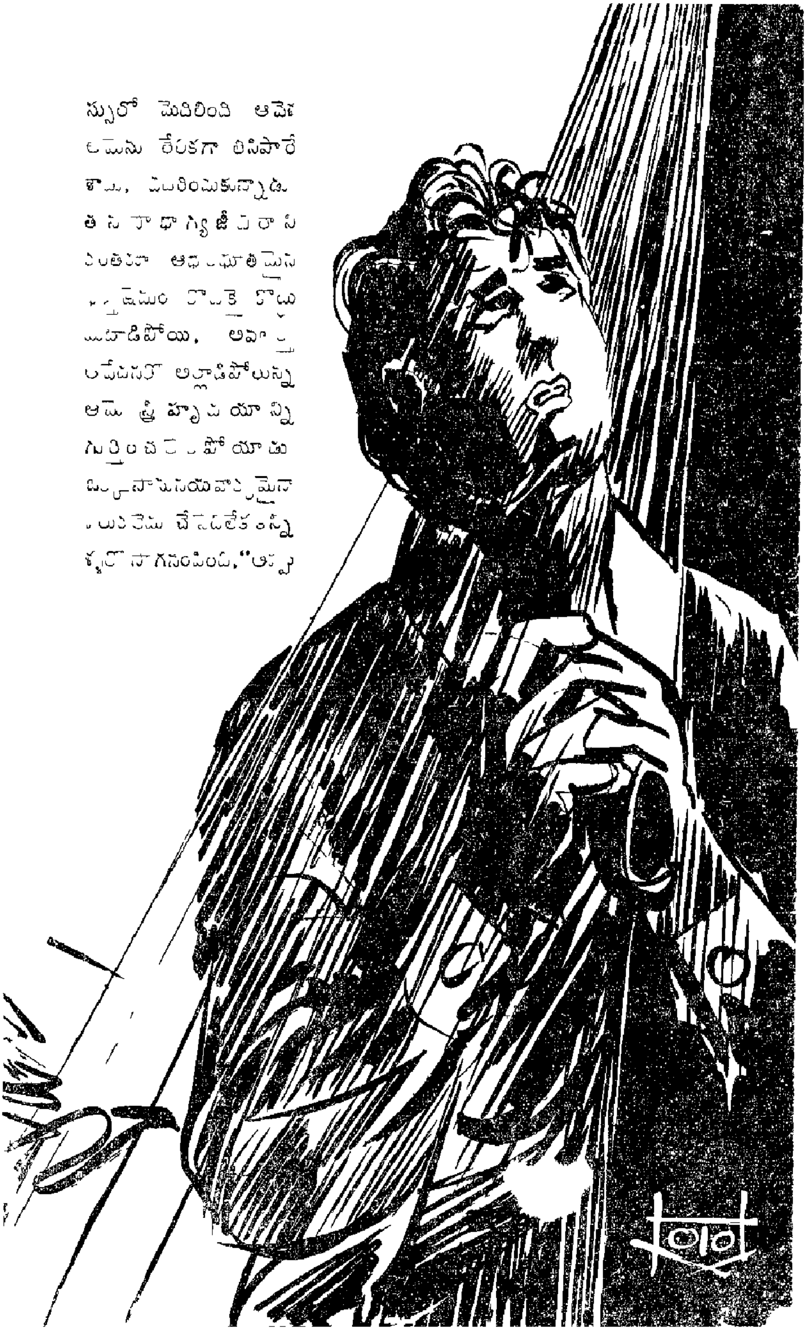

డామె ఏంచేసి వుంటుంది? నాలాగే బాధ పడి వుంటుంది. భర్త ఎలాగైనా క్షేమంగా తిరిగివస్తే బాగుండునను కొని వుంటుంది!" ని తలపోస్తూ ప్రక్కకు చూచాడు. నీరసంగావున్న కుముదిని పాలిపోయిన ముఖం, మూసివున్న కను రెప్పలు, చిక్కిపోయిన శరీరమూ ఆతడిని కలచివేశాయి

"కుముదా!" ఆమె చెక్కిళ్లు నిమురుతూ ఒక్కసారి ఘొళ్ళుమన్నాడు. కలతనిద్రలోవున్న కుముదిని ఖంగారుగా మేల్కొని "ఏమి" టని ఆత్రంగా అడిగింది. "నేను ఢిల్లీ వెళ్ళేముందు నువ్వు యిలాగే ఆరాటపడ్డావు కదూ నాకోసం?" చెప్పు కుముదినీ చెప్పు ఏంచేశావు? నన్ను బ్రతికించుకోవటాని కేంచేశావు?" అవి కన్నీళ్ళు కాదు-జలపాతాలు! కుముదినిని తడిపేస్తున్నాయి

"మిమ్మల్నెంత క్షోభపెడుతున్నాను నేను?" అంది నీరసంగా పైట చెంగుతో ఆతడి చెంపలు ఒత్తుతూ

"క్షోభకాదు కుముదా, అప్రయోజకత్వం. నేనేమీ చేతకానివాడిని, నువ్వు నీప్రాణం అడ్డువేసి నన్ను బ్రతికించుకున్నావు."

"............"

"మాట్లాడవేం? అందుకేగా నేను బ్రతికివచ్చాను?"

"అవును," నిశ్చలంగా, గంభీరంగా అంది కుముధిని

"నిజమా!" ఆశ్చర్యంగా అరిచాడు కమలాకరం.

"నిజమే! మీరు క్షేమంగా వస్తే తిరుపతి శ్రీనివాసుడికి కళ్యాణం చేయిస్తానని మ్రొక్కుకున్నాను ముందు. కాని మళ్ళీ, మీరూ మీకోపమూ గుర్తువచ్చి అది అసాధ్యమని తేల్చుకున్నాను. ఇంకేదారీ కన్పించలేదు" మాట్లాడ్తూంటే వస్తూన్న ఆయాసానికి కాస్సేపు వూరుకుని తిరిగి మొదలెట్టింది "మీరు లేని నేను అనవసరం, నేను లేకున్నా మీకు లోటులేదు అందుకే మిమ్మల్ని క్షేమంగావుంచి నన్ను తీసుకుపొమ్మని ఆ ఏడుకొండల వాడిని వేడుకున్నాను. దయతో ఆలించాడు నా మొర."

"కుముదా!" నిలువునా గజగజలాడిపోయాడు, కలవరపాటుతో వూగిపోయాడు "నిజమా? దేవుడున్నాడా? దేవుడు నీ మొర విన్నాడా? అయితే యిప్పుడు నిన్ను తీసుకుపోతాడా?"

"ఏమో, నే ననుకుంటున్నాను." నీరసంగా గోడవైపుకు ఒత్తిగిల్లింది

అల్లకల్లోలిత హృదయంతో మెల్లగా లేచి కిటికీవద్ద నిల్చున్నాడు కమలాకరం వెలుపల భయంకరమైన చీకటి అతడి హృదయావేదననూ, ఆత్మగ్లానినీ మరింత అధికం గావించి భయపెడ్తున్నది. అకారణంగా శరీరం జలదరించింది

''ఉన్నాడేమో దేవుడు· లేకుంటే కుముదిని కోరిక ఎవరు తీర్చుతారు? చనిపోవలసిన తాను ఎలా బ్రతికాడు? పడిపోవలసిన పెట్టెలో ఎక్కిన వాడిని ఏ కారణం అలా తరిమేసింది? ఆరోజు తిరుపతి కొండలపై కారు గ్రుద్దేసినప్పుడు తనకు మాత్రమే దెబ్బ తగలడమేం? కారూ, డ్రైవరూ, కుముదినీ అలా చెక్కు చెదరక వుండడమేం? భగవత్సాన్ని ధ్యానికొచ్చే కోట్లాది యాత్రికులంతా మూర్ఖులేనా? కాదు ఎంతమాత్రం కాదు నేనే మూర్ఖుడిని. ఎలాగైనా కుముదిని జబ్బుతగ్గా లనుకున్నాను 'ఎలాగైనా!' అంటే? నాకూ డాక్టర్లకూ ఎవరికీ లొంగని జబ్బు మమ్మల్ని మించిన యే అతీతశక్తి ప్రభావంవల్లనో తగ్గాలనే కదా! ఆ అదృశ్యశక్తి దేవుడా! అవును, దేవుడు వున్నాడు! వున్నాడు! ఆ దేవుడే నా కోరికతీరుస్తాడు నాకు కుముదినిని బ్రతికిస్తాడు!''

భారం భగవంతునిపై వెయ్యగానే హృదయభారం దిగిపోయి నట్లయింది కమలాకరానికి. ఒక అనిర్వచనీయ ప్రశాంతత ఆవరించింది మనస్సును

"కుముదినికి తగ్గి, బలం చేకూరగానే నీ కొండకు వస్తాము. నా తల నీలాలు సమర్పించుకొంటాను కరుణించు తండ్రీ, వెంకటరమణమూర్తీ! ఇంత వరకు మూర్ఖంగా యేమేమో వాగేవాడిని అపరాధాలు మన్నించు. నీ ప్రభావం ప్రదర్శించి నాలోని నాస్తికత్వాన్ని పార ద్రోలు! నా అపరాధాలు మర్చిపో."అని ప్రార్థిస్తూ కుముదిని దెస చూచాడు. పాపం· నీరసంగా నిద్రపోతోంది ఆమెకు నిద్రాభంగం చెయ్యకుండా వెళ్ళి నేలపై కూర్చుని తల నిమరసాగాడు. "తగ్గిపోతుంది కుముదినీ, తగ్గిపోతుంది మనం హాయిగా వుందాం." అను కొంటూంటే అతడికి తెలియకుండానే నిద్ర ఆవరించేసింది ఆ నేలపైనే కూర్చుని, మంచంపై తలాన్చి గాఢ నిద్రపోయాడు

మర్నాడుదయమే గదిలోనికి వచ్చిన సావిత్రి, కొడుకు వాలకం చూచి దిగులు పడిపోయింది సుఖశాంతులులేక నలిగి పోతున్న కొడుకునుచూచి ఆమె మనస్సు కలగిపోయింది కుముదిని దెస చూచింది.

అప్పుడే మేల్కొన్న కుముదిని ''అత్తయ్యా'' అని పిలచింది

''ఏమమ్మా· ఎలావుంది?''

"రోజూలాగా బాధలేం లేవు చాలా తేలికగావుంది విశాఖపట్టణం వెళ్ళక్క ర్లేదేమో!''

''నిజమేనా?నిజమే? తగ్గిందటేతల్లీ!" సంభ్రమాశ్చర్యాలతో కోడలి దగ్గరగా వెళ్ళింది సావిత్రి

సందడి విని కమలాకరం లేచాడు. లేస్తూనే కుముదినిపైకి తిరిగాయి అతడి చూపులు నీరసంగానే వున్నా, ప్రశాం

తంగా తేలికగా కన్పించిం దతడి కామె ముఖం

"తగ్గిందా కుముదా ?" అన్నాడు నేత్రాలు ఆశ్చర్య మొలికించు తుండగా ఆమె నుదుటపై చెయ్యివేసి. రోజూ మాదిరిగా శరీరం వేడితో కాలిపోవడం లేదు సాధారణంగా వుంది

"తగ్గింది చాలా తేలికగా వుంది" అంది కుముదిని "కాని చాలా నీరసంగా వుంది."

"అమ్మా!" అమాంతం తల్లికాళ్ళు చుట్టేశాడు కమలాకరం "దేవుడు నన్ను దయదలిచాడమ్మా ఆ శ్రీనివాసుడు నా జీవితం నిలబెట్టాడమ్మా"

"బాబూ!" ఆశ్చర్యపోయింది సావిత్రి కుముదిని నోటినుండి అసలు మాటే రాలేదు, ఆమె ఆశ్చర్యం అవధులు దాటిపోయింది

"దైవమహిమ యింతకాలం తెల్సుకోలేకపోయాను మూర్ఖుడిలా ప్రవర్తించి నిన్నెంతో నొప్పించాను. క్షమించు కుముదా నీకు నయం కాగానే తిరుపతి వెళ్దాం" అన్నాడు ఎముకల పోగులా వున్న కుముదిని తల నిమురుతూ

"ఆ శ్రీనివాసుడే మనల్ని క్షమించాడు" అంది కుముదిని ఆనందభాష్పాలొలికిస్తూ

కోడలి జబ్బు తగ్గుముఖం పట్టడం, మూర్ఖ నాస్తిక వాదియైన కొడుకు పరిపూర్ణ భక్తుడుగా మారిపోవటంతో యింట్లో అందరికీ పండగలా వుంది కుటుంబమంతా నూతనానందోత్సాహాలలో మునిగి తేలారు.

7

హేమంతపు మంచుతెరల వస్త్రాలలో వింత సోయగా న్నొలక బోస్తున్నాయి తిరుపతి కొండలు స్పెషల్ టిక్కెట్టు కొని ఉదయం నాల్గుగంటలకే సుప్రభాత వేళకు హాజరయ్యారు వెంకటచలం కుటుంబ మందరూ శ్రీనివాసాలయంలో పూర్ణాలంకృతుడై అభయహస్తమిస్తూ నిల్చున్న ఆ కళ్యాణమూర్తిని దర్శించగానే మనస్సులలోని మాలిన్యా లన్నీ కడుక్కు పోయినట్లై ముగ్ధప్రశాంతత ఆవరించింది

స్వామికి జరిగే సేవలన్నీ నేత్రానందకరంగా, భక్తి ప్రపూరిత హృదయాలతో తిలకించి, ప్రసాదం అందుకుని బసకు తిరిగి చేరుకున్నారు

"నీకోరిక నెరవేరినది కుముదా! జంటగా దర్శనం చేసుకుంటా మన్న నీ మ్రొక్కు నాల్గునెలలైనా తిరగకుండానే తీర్చేశావు" అన్నాడు మందహాసంతో కమలాకరం

ఆ మాటలువిన్న సావిత్రి, "ఎలాగైతేనేం, నీకిప్పటికి దేవుడు కన్పించాడు!" అంది కొడుకును.

"నిజమేనమ్మా, ఆ రాతివిగ్రహాలలో ఏముంటుందనుకున్నాను కాని యింత మహిమవుందని యేనాడూఅనుకొనలేదు

ఎలా ప్రొమొక్కు కున్నానో, నాలో ఈ మార్పు ఎలావచ్చిందో నాకే ఆశ్చర్యంగా వుంది" అన్నాడు సున్నినిగుండు సవరించుకుంటూ కమలాకరం అందరూ నవ్వేశారు

వెంకటచలంఅన్నాడు "తెలిసీ తెలియని మిడిమిడి జ్ఞానాలతో మిడిసిపడే వాళ్లందరకూ అనుభవమే గుణపాఠం. నిత్యం ఎన్నో ఆశలతో, కోర్కెలతో సతమతమౌతూ వుంటాం కాని అవి తీర్తాయో లేదో తెలియదు ఏదో అతీత శక్తి, మానవయత్నాన్ని మించిన అతీత శక్తి, ఆకోర్కెను తీర్చితే బాగుండునని ఆశపడ్తాము నీ మనసులోని ఆ ఆశా కిరణోజ్వలమైన అతీతశక్తే భగవత్స్వరూపం"

"ఎంతనేర్చినా, ఎంతచూచినా,ఎంత సాధించినా మానవమాత్రులం ఆ చిద్విలాసుని పరిధినిదాటలేం దేవుడులేడంటూ అంతా నా గొప్పేనని అహం భావంతో విర్రవీగావు కాని ఆ రోజులలో నీకు నిజమైన, స్వచ్ఛమైన శాంతి లేనే లేదు మనకోరిక తీరినంతమాత్రాన ఆ విధాతను దూరడం అవివేకం మనస్సులోని కోరిక ఫలితం ఏదైనప్పటికీ భగవంతునిపై వేసి మనం నిశ్చింతగా తప్పుకోవడంలోనే ఆత్మశాంతి, తృప్తీ వున్నాయి ఈ అస్తిత్వశబ్దమే మానవునికి జయకరమైనది, ఈ సత్యాన్ని ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ప్రతివ్యక్తీ గుర్తించక పోడు ఎప్పుడు మనజీవితాని కేంకావాలో మనకేతెలియని అల్పజీవులం ఏనిముషాన ఈ జగన్నాటకంనుండి విరమిస్తామో తెలియదు, అయినా ఈ బుద్బుద ప్రాయ జీవితం నిమిత్తంనిరంతరం కొట్టు మిట్లాడుతూనే వుంటాం

"విజ్ఞానార్థం విదేశీవిద్య నెంత అభ్యసించినా స్వజాతి సంస్కృతిని మరువక పోవడమే ఔన్నత్య చిహ్నం విదేశ సాంప్రదాయ వ్యామోహంతో కృత్రిమ సంస్కృతి నలవరచుకో ప్రయత్నించినా దానికివుండే ఆయువు తక్కువ యుగయుగాలనుండీ, తరతరాలుగా నరనరాల్లోనూ జీర్ణించుకుపోయిన నీ జాతి సంస్కృతినీ, ఔనత్యభావాలనూ తుడిచి పారవేయడం అసాధ్యం. నిద్రాణమై వున్న జన్మ జన్మాంతర సంస్కృతి ఎప్పుడో ఒకప్పుడు మేల్కొని జ్ఞాన మార్గం చూపకమానదు"

అవనత శిరస్కుడై తండ్రి బోధ నంతనూ నమ్రతతో, గౌరవంగా విని ఎదలోపదిలపరచుకున్నాడు కమలాకరం.

ఇప్పుడు ప్రతి ఉదయం మెలుకువ వస్తూనే కమలాకరం చెవులకు కుముదినీదేవి మధుర కంఠస్వరంతో "కౌసల్యతనయ శ్రీరామ కౌస్తుభాంగా.." అంటూ తన ఆరాధ్య దైవానికి చేసే సుప్రభాత సంకీర్తన తేనె సోనలు కురిపించుతూ చెవుల సోకుతుంది

"సుప్రభాతం' నా జీవితానికే సుప్రభాతం'" భక్తి ప్రపుల్లమానసంతో శ్రీనివాసునికి అంజలి ఘటిస్తాడు ✱

Printed and Published by A Sudhakar Rao from Yuva Press, 5-9-88, Public Garden Road Hyderabad-1 Controlling Editor Sri "CHAKRAPANI"